

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 785.

CHICAGO, ILL., 28. septembra (September 28th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravišče (Office) 2639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Radikalizmi.

Po raznih primarnih volitvah, ki so se vršile v tem zadnjem mesecu, smo mnogo čuli o "progresivnem plazu", ki podjarmlja deželo. Takozvani progresivni listi, med njimi Hearstovi v prvi vrsti, so nam pripovedovali o novemu radikalizmu, ki preveva ljudstvo Zedinjenih držav. "Mašine republikanske in demokratske stranke se krhajo," nam pripovedujejo. "Kandidati opozicionalnih frakcij v republikanski in demokratski stranki so bili pri primarnih volitvah izvoljeni z ogromno večino," naglašajo nosilci progresivnega plaza, in to jim je dokaz, da so ure stari reakcionarni mašini v kapitalističnih strankah štete, dasiravno jih vsej svoji progresivnosti ne imenujejo s takim imenom. Z vodstva teh dveh strank hočejo vreči takoj stare garde, in to je njih glavni cilj.

Zmaga LaFolletta, Johnsona v Californiji, Frazierja v North Dakoti, Beveridge-a, Pinchota, Brookharta, Reeda in par drugih jim je "progresivni plaz". Toda pri ti ljudje so bili nominirani na kandidatni listi republikanske stranke, razun z izjemo Reeda, ki je bil nominiran na demokratski listi. Toda kdo so drugi, ki so dobili nominacijo v teh dveh strankah? In koliko more teh par opozicionalcev, ki imajo vsak svoj program, več ali manj v soglasju s "programom" republikanske in demokratske stranke, doseči za ljudstvo v washingtonskih zbornicah? Vse razgrajanje LaFolletta, Reeda, Boraha in tako naprej se razblini v nič, kadar pridejo na glasovanje zakonske predloge, ki gredo v prilog privatnim interesom. Že dolgo ni bil kongres sestavljen s tako kapitalističnimi agenti, kakor ravno sedanjí. Ne, da ni v njem progresivcev. Jih je nekaj. Toda niso enotni, vsak je struja zase. Stara garda pa operira svojo mašino naprej in to kolikor toliko spretno, dasiravno ji na Wall Streetu očitajo nerodnost.

Imeli smo dolgotrajno stavko premogarjev. Stavka delavstva železniških delavnic je privedla prometni sistem v krizo. Kaj so napravili ti "progresivci" za ljudstvo — za delavstvo v premogovniški in železniški industriji? V čem je zapopaden njihov liberalizem?

Hearstovi listi jih hvalijo radi njihovega nastopanja proti vmešavanju v evropske razmere. Izolacijo Zedinjenih držav zagovarjajo in branijo Hardingovega kabinetu iskati kake sporazume, stike ali zveze z evropskimi in azijskimi deželami. V tem je zelo veliko demagogije, ki je škodljiva ne samo Zedinjenim državam ampak tudi Evropi. Toda stara garda je sama šla s tem geslom pri zadnjih predsedniških volitvah v volilni boj in porazila z njim Wilsona in skoz in skoz razoroženo politiko njegovega kabineta. Tudi takrat so nam govorili o "progresivnem valu". V deželo bi se imela naseliti prosperiteta, ljudstvu bi se imele vrniti njegove svobodščine, Palmerjeva reakcija bi se imela umakniti. Mesto prosperitete je prišla brezposelnost, miševanje plač, industrialni boji in razni drugi no-

tranji zapletljaji. Imeli smo splošno gospodarsko krizo, ki je, nekoliko omiljena, še tukaj. Ni jo zakrivil Harding in njegova večina v kongresu. On je le predstavnik sistema, ki vlada v deželi.

Ljudstvo je bilo zopet razočarano. Ko je sedaj dobilo priliko, je glasovalo za takozvane opozicionalne kandidate, izmed katerih smo jih nekaj navedli v tem članku. To je liberalnim ljudem okoli "pravih" ameriških listov progresivni plaz, ki bo prinesel tej republiki boljše čase. Ljudje so naivni, pa mislijo, da je zabavljanje čez staro gardo nekaj zelo "naprednega", posebno še, če jim to pripovedujejo Hearstovi dnevniki, ki ne dobe dovolj podpore od velekapitalističnih interesov. Razun tega ima Hearst svoje politične ambicije in velike mržnje do vodilnih politikov v demokratski in tudi v republikanski stranki. Gre se mu za kontrolo. S svojimi številnimi, zelo razširjenimi dnevniki, podpira "progresivne" kandidate in to na način, ki je lasten njegovemu revolver žurnalizmu. V resnici pa vsa njegova igra ni prav nič nevarna kapitalizmu. Srednji sloji, na katere se največ opira "progresivni val", niso nobeni resni nasprotniki sistemu, kakršnega utrjuje ameriški velekapitalizem. Zato je vsa njihova igra zgrešena, ker hočejo ohraniti sedanjí sistem in pri tem ovirati trustjanski kapitalizem v njegovem razvoju.

V Ameriki, kakor povsod drugod, je mogoč v sedanjih časih dozorevanja kapitalizma za preobrat samo en radikalizem — radikalizem, ki stremi za odpravo sedanjé družabne uredbe in jo nadomestiti z novo, pravičnejšo, koristno vsemu ljudstvu. Tak radikalizem zastopa socialistično delavstvo. In tega se ameriški "progresivci" prav tako boje, kakor kapitalisti.

Kadar bo mogoče govoriti o pravem progresivnem bloku v ameriškem kongresu, bomo imeli v njemu klub socialističnih zastopnikov, predstavnikov ameriškega proletariata. Ti bodo reprezentantje resničnega radikalizma, ki ne bodo imeli samo kritikujoče govore proti tej ali oni politični ali gospodarski potezi vladne administracije, ampak bodo vodili boj za združgačenje ekonomskega sistema s temelja. Resnični progresivni blok bi vodil boj za podružabljenje naravnih bogastev, za nacionalizacijo prometnega sistema, za izboljšanje življenjskih razmer ameriških delavcev in farmerjev. Tak boj morejo voditi le tisti, ki so izvoljeni na podlagi socialističnega programa.

Delavstvo nima ničesar iskati pri kandidatih republikanske ali demokratske stranke, pa bili ti kandidati "progresivni" ali reakcionarni. Ime stranke, kateri pripadajo, bi jim moralo biti zagotovilo, da ne morejo veliko storiti za ljudstvo, tudi če bi hoteli, ker so jim vezane roke. Povsem druga je s socialističnimi kandidati. Ti imajo program, jasen in določen. S stranko, ki jih je postavila na volilno listo, imajo tes-

ne stike, kajti socialistična stranka je organizacija članov, ki jo vodijo in upravljajo. Med njo in kapitalističnimi strankami je v tem velikanska razlika. Slednje se vladajo od zgoraj, kandidate postavijo denarni interesi, na račun davkoplačevalcev pa se potem vrše končne nominacije, takozvane primarne volitve. In četudi tu in tam zmaga kak "progresiven" kandidat, ne prizadeva kapitalističnim elementom, ki kontrolirajo obe stari stranki, nobenih skrbi. Skrb bi pa imeli, če bi bili mesto teh progresivcev izvoljeni v senat in kongres socialisti. Zato, samo zato delujejo z vsemi silami proti socialistom in kadar jim preti nevarnost, tedaj se demokratje, republikanci in njihovi "progresivci" združijo za enotno kandidatno listo, ker je socializem vsem skupaj nevaren. In če je nevaren njim, je to znamenje, da je koristen ljudstvu.

V jeseni se vrše kongresne volitve; ob enem bodo v nekaterih državah volitve za guvernerje in druge uradnike. Kjerkoli je socialistična stranka v danih razmerah mogla, je postavila za te volitve svoje kandidate. Naloga delavskega ljudstva je, da agitira zanje, da jim odda na dan volitev svoje glasove, da vsaki dan vse dneve v letu širi socialistično idejo, nauk nove bodočnosti. Socialistična stranka je organizacija in tisti, ki so izvoljeni na listi njenih kandidatov, so ji odgovorni. Prihajati morajo pred svoje volilce, pred člane svoje stranke in jim poročati o svojem delu. Prejemati morajo navodila od svoje stranke in svojih volilcev, ne od privatnih interesov. Socializem vodi boj na političnem in gospodarskem polju.

Za osvoboditev proletariata sta oba ta bojišča važna in na obeh moramo biti aktivni, na obeh organizirani. Socializem bo preobrazil svet. Odpravil bo vojne, ker bo iztrepil vzroke, ki jih povzročajo. Odpravil bo profit in s tem izkoriščanje. Odpravil bo kapitalizem in s tem vse hibe, vso gnilobo, pod katero trpi današnje človeštvo. Za ta namen potrebuje socializem organiziranih bojevnikov, on rabi vse proletariat v svojih vrstah. Delujte, da ga pridobi, kajti delo za socializem je edini pravi radikalizem.

Slaba in dobra unija.

"Jaz sem član unije Zedinjenih držav; istotako moja žena. Moji starši, vsi moji sorodniki in sto milijonov drugih ljudi so člani te unije. Na vsake štiri leta izvolimo predsednika, ravno tako druge uradnike ob različnih časih. Ta delavska unija je rasla in napredovala skozi skoraj 150 let. Klub številnim kritičnim boleznim je danes močnejša ko kdaj poprej."

Tako piše neki korespondent lokalnemu listu. Ali napaka v tej uniji je njena zgrešena organizacija in administracija. Večina članov mora plačevati svojo članarino kakor tudi članarino profitarjev. Poslovalni zastopniki te unije služijo le brezdelnim, bogatim članom in pomagajo rušiti stavke članarino plačujočih članov. Predsednik te unije in njegov eksekutivni odbor igra preveč v roke tistim, ki lastujejo železnice, premogovnike in rudnike, kar nam ne more ugajati.

Ta unija drži v svojem zavetju tudi profesionalne stavkokaze. Vsakdo priznava, da so finančne razmere te unije v groznem stanju. Uradniki unije vlečejo lepe plače, medtem ko je veliko njenih članov brez dela in zaslužka, milijone pa je izprtih. Z njimi se ravna zelo neprijazno in precejšnjo število članov govori že o novi uniji.

Ideja nove unije je v tem, da se najboljših stvari ne bodo mogli polastiti samo nekateri. Ljudje, karim ne ugaja stara unija, taka kakršna je, hočejo unijo, ki združuje, ne pa tako, ki razdvaja. Oni ne marajo oljnih kraljev, premogovniških baronov, železniških princev ali kakršnekoli druge člane te vrste. In njih se ne more napraviti dobrih članov. Oni so vedno vzrok sporom in nemirom ter s tem v nadlogo uniji. Vse žrtve za unijo vedno nalagajo drugim članom. Oni hočejo uživati vse dobrote, drugim jih odrekajo. Če bi mogli ves zrak spraviti v steklenice in ga prodajati, bi pritrdili na naša telesa naprave, ki bi izmirile vdihani zrak in nam računali za privilegij dihanja.

To je zares slaba unija. Mi hočemo pravo unijo, tako, ki bo združila vse na podlagi, da ne bo mogel noben član uživati dobrote življenja na račun dela drugih. Le taka unija bo imela sigurnen obstanek, pa nobena druga. — (*The New York Call.*)

Katastrofe v rudnikih.

Od 21. avgusta do 19. septembra so bila v listih vsaki dan poročila o katastrofi, ki je zadela 47 rudarjev v zlatem rudniku Argonaut pri Jacksonu v Californiji.

Dne 18. septembra je v imenovanem rudniku na levelu 3.000 čevljev pod zemljo izbruhnil požar; na spodnjih levelih, nad 4.000 čevljev globočine, so delali rudarji, 49 po številu. Požar so zasledili, ko je vzpenjača pripeljala na površje dva nezavestna rudarja. Šla sta ven, in ko je prišlo dvigalo do levela, na katerem se je širil požar, sta bila od dima, plinov in vročine onesveščena. In vzpenjače po takih globokih kletih vozijo zelo hitro, tako da človeku, ki take vožnje ni navajen, jemlje sapo. Kako rešiti ostalih 47 rudarjev? je bilo vprašanje. Pričeli so gasiti požar, toda to je posebno v nekaterih rudnikih skoro nemogoče, kadar se razširi. Zrak je hitro skvarjen, vročina je tako neznosna, razun tega so rovi napolnjeni s strupenimi, dušecimi plini in dimom. V bakrenih rudnikih v Butte v slučaju požara zazidajo vse rove do prodora, v katerem je požar. Tam ne gori samo les, ampak tudi ruda, oziroma žveplo v nji.

1.500 čevljev od levela, na katerem je bil požar, so delali rudarji. Priti do njih skozi edini shaft, ki ga ima rudnik Argonaut, je bilo nemogoče. Drugih izhodov na površje rudnik ni imel, dasiravno imajo v nekaterih državah zakone, ki določajo, da mora imeti vsak rudnik vsaj dva izhoda na površje. Rudniki v Butte, Leadvillu in vseh večjih rudniških krajih so zvezani drug z drugim s predori; ako se en shaft pokvari, ali za slučaj požara v njemu imajo rudarji priliko rešiti se skozi druge izhode. V Argonautu ga ni bilo in tako so bili rudarji živi zakopani in obsojeni na tovi smrti.

Blizu Argonauta je rudnik Kennedy, katerega rovi segajo blizu rogov Argonauta. Po načrtu, kot so ga napravili inženirji, so pričeli vrtati iz rova rudnika Kennedy na levelu 3.600 čevljev globoko do levela 4.200 v rudniku Argonaut, ki je bil najbližja distanca, po kateri se je moglo priti do zaprtih rudarjev. Brez presledka so vrtali rudarji dan za dnem, vsi s tolažbo, da se bo dobilo 47 tovarišev še žive iz rudnika. Zunan pa so čakale žene, otroci, sorodniki in prijatelji blokiranih rudarjev. Tudi veliko radovednežev se je nabralo. Ženam rudarjev so kmalo zabranili prihajati

pred vhod v rudnik in jih tolažili, da so njihovi možje živi in da bodo kmalo rešeni.

21 dni in šest ur neumornega dela je vzelo, predno se je moglo napraviti konekcijo med obema rudnikoma. Upanje je zagorelo, rudarji so se odahnili; z vsemi pripravami za zavarovanje proti plinom, ki so nastali v Argonautu vsled požara, so pričeli prodirati v notranje rove; to je bilo ob 6:30 zjutraj. Toda rešilno moč je moglo iti v notranje rove Argonauta šele popoldne. Prepričan je moral vsaj nekoliko izčistiti zrak, zapuščene rove, ki so imeli služiti sedaj za prehod k prodoru, kjer so se nahajali blokirani rudarji, je bilo treba izčistiti, napeljati so cevi, po katerih so izpustili čistjen zrak, napeljali električne žice, popravili za silo in ono. Šele ob 5. zvečer so zasledili rov, po katerem so se umikali zaprti rudarji pred strupenimi plini. Rov so si za silo zamašili, da se zabrani vhañanje plina naprej v rov. Bilo je prvo znamenje borbe zaprtih rudarjev proti smrti. Kmalo za prvo barikado so našli drugo v istem rovu. Zgrajena je bila iz lesa, blata in kamenja in manjše vrzeli zamašene z obleko rudarjev. Toda dogotovljena ni bila, manjše luknje so bile nezamašene. Ko so rešilci pogledali skozi nje, so ob svitu svojih luči videli ležati po tleh obrise trupel. Plini so jih podjarmili preje predno so jim mogli zabraniti vhod. Razdrli so barikado, in našli rudarje, nekatere skoro nage, ležati vse križem po tleh. Ogenj, ki jih je pogнал v prezgodnjo smrt, je pojenjal 1. septembra potem ko je na gornjem levelu uničil vse, kar je gorljivega.

Trupla, popačena od silne vročine, trohneča 21 dni v strupenem zraku, so zavili v platno in jih spravili na površje. Za vsako truplo je vzelo dve ure, predno se je prišlo na površje skozi šaft rudnika Kennedy.

Kake tri ure po požaru so zaprti rudarji našli smrt. Zavedali so se, da so jim ure štete. Eden izmed njih je bil v stanu napisati na papir, da je plin vedno hujši; navedel je tudi čas. Drugi je nekaj minut pozneje napisal na leseno oporo, da postaja plin hujši in hujši. Potem pa so prenehali pisati. Smrt je prišla brez bolečin. Ko so pričeli v njihove prostore vhañati plini, so se zavedali nevarnosti, ki je rudarjem znana. Toda plini so prodirali, rudarji so postajali maločustni, zaspani in trudni, temu je sledila nezvest in nato smrt. Ampak trenutki, ko so gradili barikade pred prodirajočim plinom, so bili zanje grozni, kajti v plinih so videli še pri popolni zavesti smrt, ki stega po njih s svojimi strupenimi rokami. Potem, no potem je bilo zanje vse končano. Po nekaj tednih se bo na stvar pozabilo in njihova mesta bodo zavzeli drugi rudarji. Ko je leta 1912 v nekem rudniku v Butte ubilo šest rudarjev, je prišlo pred urad iskati dela do 1,800 brezposelnih rudarjev in med njimi je bil pisec teh vrstic. Samo za šest je bilo prostora. Ko se je leta 1915 prevrnil parnik Eastland v čikaškem kanalu, je bilo več sto delavcev in delavk čikaške Western Electric kompanije potopljenih. Mesto na pikniku, kamor so se mislili odpeljati, so našli smrt v umazani vodi. Par dni po tem je oblegalo delodajalni urad te kompanije na tisoče brezposelnih delavcev in pozvana je bila policija, da jih je razganjala s količki in delala prosto pot pouličnim karam in vozovom. Človeškega materiala je dosti, torej čemu bi se hranilo z njim?

Katastrofa v rudniku Argonaut je bila zanimiva, radi tega so pisali o nji vsi dnevniki dan za dnem, dober niso našli trupel zaprtih žrtev. Vsi so izrekli željo, da bi dobili blokirane rudarje žive iz pasti, toda v nobenemu teh listov ni bilo opaziti zahtevo, naj se napravijo vsaj v bodoče zakoni in se tudi izvajajo, ki bo-

do varovali življenja delavcev v kovinskih in premogovnih rovih. Kajti, v rudnikih pogine na tisoče delavcev, ne samo 47. Na tisoče in tisoče se jih pohabi, mnogi si nakopljejo kal nevarne bolezni. V Butte razsaja med rudarji takozvana rudarska jetika, ki si jo nakopljejo z udihavanjem strupenega praha od bakrene rude, ki razjeda notranje organe, kar oslabi ves sistem in tuberkulozni bacili imajo prosto pot. V svinčenih rudnik in v topilnicah se delavci nakopavajo zastrupljenje z vdihavanjem strupov, ki jih izločeva svinec in cink. S higijeničnimi napravami, z varnostnimi pripomočki bi se preprečilo mnogo nesreč in veliko bolezni. Ampak to stane denar. Rudniki in premogovniki se ne operirajo v dobrobit delavstva in ljudstva kot celote, ampak za profit gospodarjem.

Slučaj v rudniku Argonaut ni bil prvi. Vsako leto se dogojajo v eni ali drugi obliki, le da niso vsi tako "zanimivi". Toda vsi zahtevajo več ali manj človeških življenj.

Leta 1909 je izbruhnil požar v premogovniku v Cherry, Ill. Izmed 565 delavcev, ki so delali v premogovniku, jih je 258 izgubilo življenje. Na površje so po ugaslem požaru prinesli skoro popolnoma sežgana trupla. 22 premogarjev in en deček so se rešili. Gnani miljo daleč v notranjost rova so se zabarikadirali v odprtino, zamašili pred plinom vse vrzeli kolikor so najbolje mogli in čakali rešitve. Hrane niso imeli, pitno vodo pa so lovili v male jamice, ki so jih izkopali, v katere je prihajala po kapljah. Čez osem dni so jih rešili. V odtrganosti od sveta niso vedeli ne koliko je ura, niti ali je zunaj dan ali noč. Gladni in žejni so omagovali. Ko je eden izmed njih popil več vode, kolikor mu je bilo odmerjene, je bil kaznovan in skoro bi bil sledil med njimi splošen pretep, da niso resnejši možje vse skupaj pomirili in jih zagotovili, da je vztrajanje pri življenju mogoče le s skupnimi napori.

Tudi takrat je bilo ameriško časopisje napolnjeno s poročili o katastrofi v Cherryju, ki ni bila ne prva ne zadnja. Ampak same simpatije v nesreči ne pomagajo rudarjem, prostori, v katerih delajo, niso zato prav nič varnejši. Da bi bili varnejši, je treba raznih naprav, treba je spremeniti sistem dela v rudnikih. Zato je treba zakonov in stroge kontrole. Delo v rudnikih bo več ali manj zmerom nevarno. Ampak kadar se ne bo delalo za profit, bodo katastrofe, kakršnih smo v tej deželi že toliko imeli, odpravljene. Naravna bogastva morajo postati ljudska last v interesu delavcev in v interesu vsega ljudstva.

Ne kolni washingtonsko administracijo. Ona vrši natančno to, za kar je bila izvoljena. Če si ji tudi ti oddal svoj glas, je to tvoja krivda in ne trustjanskih interesov.

Včasih se prezre, da je med proletariatom in sodrugo, ki jo socialistični teoretiki imenujejo "lumpen-proletariat", velikanska razlika. Da obstoja taka drhal, je največ kriv kapitalistični sistem; toda zaradi krivde kapitalizma ne postaja ta razred nič boljši. V revolucionarnih časih lahko igra veliko vlogo; nikdar pa ne more biti nositelj socialistične ideje. "Lumpen-proletariat" vodijo le egoistični instinkti. Pripravljen je ropati, krasti prodajati se sistemu, ki bolje plačuje, služiti danes revoluciji, jutri pa reakciji pod firmo fašistov, stoprocentnih legij in tako naprej. Najti ga je enkrat na strani anarhije, drugič na strani avtokracije. S proletariatom, s katerim računa socializem, nima ta sodruga nič opraviti.

SEMINTJA.

Beganje ljudstva. — Verski boji. — Izključevanje Rusije. — Pariški pretep. — Fizična in mentalna moč. — Bonus. — Kajzer se ženi. — "Plava" kri. — Napad na unijo v Herrinu.

V Carigradu in v teritoriju, ki je bil do leta 1914 znan kot evropska Turčija, vlada panika med prebivalstvom, posebno v Carigradu in Traciji. Bogati Armenci in Grki se selijo iz stare turške prestolnice vsled strahu pred nacionalistično turško armado, ki se nahaja na nasprotnem bregu, pripravljena, da prične prodirati v evropsko Turčijo, ako Anglija in zaveznice ne sprejmejo njenih pogojev in zahtev. Vojni oblak še vedno visi nad bližnjim vzhodom, toda bo najbrž prešel brez večjih prask.

Med kristjanskim prebivalstvom v Carigradu širijo govorice o brutalnosti turških čet, ki more in požigajo, nasajajo glave kristjanov na kole, mučijo žene in otroke, uničujejo trgovine kristjanov, sekajo glave itd. Vse to so delali v Smirni. In sam Mustafa Kemal paša je dejal po končanih morijah kristjanov v Smirni, da je sedaj na vrsti Carigrad, kjer ne bodo ohranili življenje niti enemu kristjanu. Zato strah, in kdor le more, beži. Drugi čakajo v smrtni grozi, kaj pride.

Druga stran slike v Carigradu: med mohamedanskim prebivalstvom se širijo vzburljive vesti o krvočlnem postopanju grških in angleških vojakov s turškim prebivalstvom v Smirni in v okupiranem delu Male Azije. Z angleških in ameriških vojnih ladij so bombardirali mohamedanske dele Smirne in kraje, kjer so taborile turške čete. Na tisoče mohamedancev so pomorili, njihova selišča požgali in njihovo lastnino uničili.

Te govorice med mohamedanskim prebivalstvom širijo, kakor zatrjujejo časnikarska poročila, turški nacionalistični in ruski boljševiški agentje. Toda kdo širi govorice o turških grozodejstvih nad krščanskim prebivalstvom v Smirni? Poročila, iz katerih črpamo te vesti, ne povedo tega.

Provokatorji v službi imperializma vedno igrajo taktiko ščuvanja plemena proti plemenu, narod zoper narod, vero proti veri. Vsled takega ščuvanja so se v Smirni res dogodili masakri, požar je res uničil cele dele precej velikega mesta. Za vojno razpoloženje je treba govoriti in delati kaj drugega kakor pripovedovati ljudstvu o potrebi miru in prijateljstva drug z drugim. In dokler bo ljudstvo ignorantno kakor je, bodo taka in podobna ščuvanja vedno afektivna. Vojne so nemogoče brez ljudstva. Da se ga pridobi za vojno proti drugemu ljudstvu, ga je treba hujskati na načine, kot so prej omenjeni. In nasprotna stran dela enako. Ampak tudi vtem oziru se stvari spreminjajo na bolje.

Indijci se tepo med seboj radi vere. 315 milijonov Indijcev vladajo Angleži, ker so že davno potisnili v ozadje verske boje. Toda na Irskem imajo zadnjih par let verski boji krvavo formo, četudi so oviti v plašč boja za svobodo. V Turčiji se vrše verski boji in še

marsikje, imperializem pa jih izigrava. Ljudstvo vsi ver trpi, imperializem pa žanje sadove bogastev, ki jih grabi v deželah, katerih prebivalstvo je zapleteno v boje radi vere. Kadar se bodo ljudske mase pričele boriti za izboljšanje svojega stanja na zemlji, bomo lahko kaj več govorili o civilizaciji.

V Londonu, Parizu, Rimu, Moskvi in v vseh glavnih mestih Evrope in tudi v Tokiju na Japonskem je diplomacija zaposlena z reševanjem napete situacije na bližnjem vzhodu in na Balkanu. Zavrgli bodo "neravnopravno" pogodbo, sprejeto v Sevresu, ki je razkosala Turčijo, in krpučali novo. Poraz grških čet, s katerimi so se igrale evropske imperialistične sile, v prvi vrsti Anglija, jih sili na ta korak. Kakor govore vesti iz Pariza, bodo na to konferenco pozvane Anglija, Francija, Italija, Japonska, Turčija, Grška, Romunija in Jugoslavija. Angleška vlada hoče na tej konferenci tudi zastopnike Japonske; Francija se je upirala, končno je pristala pod pogojem, da se povabi tudi Romunija in Jugoslavija. London je privolil v to. Rusijo, za katero je morska ožina ob Carigradu važno življensko vprašanje, mislijo za enkrat zavezniške sile ignorirati, četudi so jo povabile na konferenco v Genovo in pozneje v Haag. Vsaka rešitev vprašanja Dardanel brez Rusije ne bo nikaka rešitev.

Za veliko večino ameriškega ljudstva in tudi velik del francoskega nima spor radi Carigrada in morské ožine ob njem nobenega pomena. Zato so vojne mogoče. Povsem nekaj drugega je, kadar je na dnevnem redu kaka rokoborba. To interesira ljudi, posebno Amerikance. Zadnjo nedeljo sta se bila v Parizu pugilista Georges Carpentier, Francoz, in Battling Siki, Senegalec. 60.000 ljudi je gledalo ta pretep med črncem in ponosnim Francozom, ki je bil ne še tako dolgo nazaj tudi v Ameriki, kjer se je pretepal z Jack Dempseyjem. Senegalec je zmagal. V šestem spopadu je bil Carpentier zbit na tla; več ur je bil v nezavesti. Sedaj si zdravi polomljene roke in prste in razmesajene dele telesa. Siki je sedaj "the light heavyweight champion of the world." Takoj po porazu Carpentierja je pozval na boj ameriškega pugilista Jack Dempseyja — in to je, kar Amerikance posebno zanima. To zanimanje bo dobro izrabljeno. Kadar pride do boja med njima, se bodo prodajali sedeži po sto, dve sto dolarjev, zadnji sedeži tudi ceneje, in Američani se bodo vozili na kraj boja v posebnih vlakih. Vse ameriške časopisje bo napolnjeno cele tedne pred spopadom s poročili, kako se vežba Siki in kako dieto si je določil Jack Dempsey. Do prave, do umske revolucije v človeških glavah še ne pride kmalu. Niti ne pride do nje nenadoma.

Senegalec Siki, ki je zbil svojega protivalnika Francoza na tla, je dokazal, da je njegova fizična moč večja kakor moč najboljšega francoskega pugilista. Tudi o povprečnem Senegalcu velja to pravilo. Kljub njihovi fizični moči so podjarmljeni od Francozov in njihova bogata dežela v Afriki, ki meri 51.000 kvadratnih milj, izrablja francoski kapitalizem. Bajoneti francoskih vojakov so nagnali črnce na delo v njihovi deželi v korist pariških bankirjev in industrialcev, veliko Senegalecev pa so francoski častniki izvežbali v vojake.

V "vojni za demokracijo" so se Senegalci borili pod francosko zastavo, po vojni pa so bili poslani v nekeške teritorije ob Reni, deloma tudi v Malo Azijo in druge francoske kolonije. Francozi so jih naučili de-

ali in jih izvežbali za vojake. Misliti jih še niso naučili.

Ameriški vojaki, pozvani pod orožje tekom vojne, so zopet razočarani. Bonusa ne bo. Kongres se odpruče iz njih in vojaki se čudijo, ker niso pozabili obljub patriotov. Ko je bila Nemčija poražena, so se ameriške ekspedicijske čete vrnile. Vojaki so bili ponosni domov, toda patriotizem je še vedno gorel v njih. Zato so napovedali boj "notranjemu" sovražniku, na povelje patriotov, ki so jih tekom vojne navduševali z obljubami. Razbijali so socialistične shode, izganjali socialistične govornike, rušili prostore socialističnih in drugih delavskih organizacij. Na njihovi glavi pa je bil ves čas zapisan bonus. V kongresu so se vršile obširne debate o bonusu in predlogi zanj so kar deževali. Tudi sprejeti so bili. Veterani svetovne vojne so bili podobni konju, katerega je gospodar ali k vožnji s tem, da je nesel pred njim šop slame, ali kar je že bilo. In čim bolj je konj stegal svoj vrat po nji in stem vlekel voz za seboj, timbolj mu jo je gospodar odmikal. Voz je prišel na svoje mesto in konj mu ni bil več potreben.

Ameriška legija protestira in izjavlja, da bo nadaljevala z bojem za bonus. Stoprocentni patrioti v njenih vrstah so se umaknili v ozadje in legiji se v veličnem kapitalističnem časopisju ne posveča več prostora — le tu in tam kaka notica. V času Palmerjevih pragonov je izvršila svojo nalogo in stoprocentni amerikanizem je za sedaj ne potrebuje. Kadar jo bo, se zopet pozvana v akcijo. Počasi pa se ljudje vendar že in to velja tudi za člane Ameriške Legije.

Med vojno je dala ameriška vlada zgraditi 226 letalnih bark, ki so stale 300 milijonov dolarjev. Pred nekaj tedni so bile prodane za \$750.000. Torej so prinesle \$299.250.000 izgube, nešteti stroškov, ki so nastali z upravljanjem teh bark. Samo te barke so napravile nekaj novih milijonarjev. Gradnja aeroplanov jih je ustvarila tudi kak ducat ali dva. V drugih obratih se je dogodilo enako. O tem bi morali misliti tudi veterani, ki vidijo sovražnika ameriški Uniji v socialistih in so se zato udingali v službo prav tistim ljudem, ki so obrali ameriško ljudstvo za več milijard dolarjev, in vojakom pa odrekajo bonus.

Nemški kajzer se ženi in v taboru nemških monarhistov vlada veliko razburjenje ker bo poročil ženo, ki je samo princezinja. Če se že mora drugič oženiti, naj bi vsaj zbral žensko bolj plave krvi kakor jo ima princezinja Herminie von Schoenaich-Carolath. Sicer pa so njegovi sorodniki in generali stare nemške armade mnenja, da bi mu zadostovale priležnice, katerih ima na izbiro. Ženitev sedaj ga bo ponižala v očeh tistega nemškega ljudstva, ki moli za njegov povratek na nemški prestol. Kajzer pa je menda nehal upati in se sprijaznil z mislijo, da ostane samo ex-kajzer. Ker je praktičen, je napisal svoje "spomine" in jih prodal nekemu ameriškem časnikarskemu sindikatu za nekaj manj ko milijon dolarjev. Zaželel si je družice, ki naj bi mu bila več kakor navadna priležnica, zato si jo je poiskal. To je pametno. Nemški monarhisti pa naj si radi tega njegovega koraka populijo ust, ako hočejo.

Časi plave krvi izginjajo. To bi mogli najbolj potrditi Romanovci pa tudi Habsburžani. Ko se je Franc Ferdinand, kateremu je bil namenjen prestol dualne

monarhije, oženil, je vzel za družico grofico Chotek, ki je bila po nazorih dvorne gospode navadna plebejka. Franc Jožef jo je sicer "povzdignil" v kneginjo Hohenberg, toda v dvorne kroge vseeno ni imela dostopa; kadar je prišla mednje, so jo prezirali in enkrat so jo visokorodne habsburške nadvojvodinje celo preteple. Njeni otroci bi ne imeli pravico do prestola in imenovan je bil nov prestolonaslednik, naslednik Ferdinanda, nadvojvoda Karl, poročen z zlahtno gospo Zito. Franca Ferdinanda ni več, tudi Karla ne. Avstro-ogrška monarhija je razpadla in Habsburžani so raztepeni po svetu. Otroci kneginje Hohenberg se ne čutijo več ponižani in habsburška družba jim ne bo delala skrbi.

Sodni proces proti premogarjem v Herrinu se nadaljuje. Šestinsedemdeset članov premogarske unije je obtoženih umora in drugih kaznivih dejanj, storjenih za časa izgrediv, ki so jih izzvali stavkokazi — ne stavkokazi ampak družba, ki jih je najela in z njimi provocirala premogarje. Obrambo za okoli 38 obtožencev bo vodila unija. Illinoiska trgovska zveza financira sodni proces proti premogarjem, toda stroške bo kmalo trpela država Illinois. Isti interesi so zadnje leto dvignili obtožnico proti sedanjemu guvernerju Smallu, češ, da je v času, ko je bil blagajnik države Illinois, zaslužil z državnim denarjem več sto tisoč dolarjev. Small ni povsem prodan velekapitalističnim interesom, dasi jim tudi sovražen ni. Toda privatni interesi žele na visokih mestih popolnoma lojalne osebe, zato so dvignili proti Smallu tožbo, da ga pred ljudstvom, ki itak nič ne misli, očrni. V Waukeganu se je vršila obravnava, na kateri je bil Small spoznan nekrivim, kar je bilo že vnaprej jasno. Ljudstvo države Illinois pa mora plačati za to igro kapitalističnih politikov okoli \$15.000. Dokler bo delavstvo zanemarjalo politično bojišče, dokler ne postane razredno zavedno, bo ostalo žoga v rokah kapitalizma in njegovih priveskov.

Sleparski oglasi.

Amerika je dežela reklame. Marsikdo, ki je znal kako stvar spretno oglaševati, je bogatel. Razne tvrdke z zdravili so pričele takorekoč z nič. Izdelovale so kako "čudežno" zdravilo in ga kot takega oglašale, seveda tako, da je "vleklo". Danes posedujejo premoženja vredna sto tisoče dolarjev.

Najbolj so gulili nevedne ljudi zdravniki, ki so zdravili bolnike na "distanco". Vse bolezni so ozdravili, posebno tajne. In "tajne" bolezni so stvar, ki jih bolniki posebno v manjših krajih ne odkrivajo radi nikomur. Zato so pisali zdravnikom kam daleč, v New York ali pa v Chicago, ki so jim pošiljali pilule in po barvano vodo za drag denar. Zdravja pa ni bilo. Mazači so želi denar da je bilo veselje, dokler ni poštna uprava nastopila proti njim in jih kolikor toliko iztrebila. Toda po vseh večjih mestih je še vsepolno takih mazačev, ki se oglašajo za "slavne zdravnike" in "profesorje".

Ko bi čudodelna zdravila, ki jih oglašajo po časopisih, kaj pomagala, bi ne imeli zdravniki nobenega posla. Nedolgo nazaj so poštna oblasti dale zapreti neke prevarante, ki so prodajali "sigurno zdravilo proti jetiki". V teku kratkega časa so dobili od obupanih jetičnih ljudi, ki se v boju za obranitev življenja oprimejo vsake bilke, na tisoče dolarjev.

Drugi prevaranti oglašajo "sigurna" zdravila proti pleši. Mnogi izmed teh prodajalcev imajo sami pleše.

Zelo veliko se goljufa z zemljišči. Nekaj mesecev nazaj je pošta prišla na sled oglaševalcem, ki so prodajali "rodovitne" farme nekje v Washingtonu. Dotična zemlja je bila ob morskem obrežju in jo je preplavljala plima. Niti jeza bi ne bilo mogoče zgraditi. Ljudje, ki so jim šli na lim, so seveda ob denar. Na milijone dolarjev so prejeli prevaranti od lahkovernih ljudi samo za "rodovitne farme."

Kakih deset let nazaj je potoval po slovenskih naselbinah v Minnesoti "rojak", ki je ponujal — seveda rojakom — napredaj farme v Texasu. Kazal jim je celo knjigo slik. Krasno drevje polno sadežev, lepe farme, drevoredi, železniške postaje, bogate farmarje ki so bili pred nekaj leti še revni delavci — tako so trdila pojasnila k slikam — vse to je bilo vidno v dotični knjigi. In v takem raju so imeli rojaki priliko kupiti farmo. Ne vem, po čem je že bil akter. Agent jim je dal pogoj, da gre lahko zemljo vsaki sam ogledati. Če jo kupi, mu družba povrne vožnje stroške; ako ne kupi, jih mora trpeti sam. Zbralo se je večje število rojakov, ki so imeli vsaki od 500 do \$1.000 prihranjenega, da odpotujejo v Texas. Agent se mi ni dopadel, še manj pa njegove slike in njegovo zavijanje, ko sem ga vpraševal, kje je tisti raj, katerega on ponuja "svojim ljudem" — rojakom. Nasvetoval sem rudarjem, ne bodo oprezni in ne hodijo agentu na limanice. Eden me je vprašal, če sem že bil v Texasu. "Ne še". "Torej ne veš nič, kako je tam," me je zavrnil.

Čez kakih deset dni so se vrnili, ne da bi kdo imel njih kaj kupil. Bili so ob precej denarja in jezili so se, da jih je "naš človek zapeljal". Eden mi je dejal, da bi bilo prav, če bi me poslušali. Na veliko začudenje sem videl od ravno teh ljudi čez dober teden po njihovem povratku dolg dopis v "A. S.", naslovljen iz St. Paula, Minn. Šel sem z listom do osebe, ki je bila nekak kolovodja te ekspedicije, in ga vprašal, kako se je zgodilo, da hvalijo v dopisu zemljo, katere niso hoteli kupiti in jo v privatnih pogovorih imenovali puščavo in razun tega še zelo v nezdravem kraju, daleč od železnice. Pa mi je pojasnil, da je agent imel dopis že napisan, in jih prosil, naj ga podpišejo. To so storili. "Ampak prijatelj, tvoja dolžnost je, da pošlješ v Joliet sedaj svoj dopis in stvar pojasniš, da se ne bodo še drugi prevarili." Tega ni hotel. Dejal je, "da se je namazal on, pa naj se še drugi." Lahko še omenim, da je imel bogaboječo, pobožno ženo, ki se je z njegovim mnenjem popolnoma strinjala. Oba sta bila pobožna in hodila v cerkev, "Proletarca" pa nista marala k hiši.

Enako so delali agentje z našimi ljudmi pri prodajanju stavbišč. V New Duluthu naprimer (v bližini Dulutha) so gradili pred leti jeklarno, o kateri so pripovedovali prodajalci stavbišč, da bo največja na svetu. Naslikane so imeli ulice z velikimi palačami in veletrgovinami, mostove, poulične kare, parke in tako naprej. Za par stotakov si dobil loto na stranski ulici, na "glavnih" ulicah pa so bile veliko dražje. "Če imaš denar, kupi lote," so dejali agentje. "V par letih bodo vredne še enkrat toliko," so jim zatrjevali. V resnici so vredne še enkrat manj, pa še prodati jih ne morejo. O največji jeklarni na svetu tam ni še duha ne sluha. Veliko močvirnate zemlje je še, po letu na milijarde komarjev in na tisoče žab. "Dragi rojaki" so pa ob denar. Pa se ne jeze. Če pa pride kdo okoli njih in jim ponuja v naročitev socialistični list, ga nahrulijo, da ne marajo podpirati lenuhov.

Zelo privlačni so bili večasi oglasi, v katerih se je ponujalo za pet ali deset dolarjev uro, revolver, vožnice, gumbe in še kakih petdeset drugih predmetov vse skupaj vredno "desetkrat več, kakor pa kupna vsota". Ko se je "namazalo" dovolj ljudi, so prišli na vrste trdke slabši časi.

Zelo priljubljena "obrt" je prodajanje delnic. V Minnesoti sem našel na več agentov, ki so imeli edino željo "obogateti" naše rojake. Najti jih je bilo v vsi slovenskih naselbinah. En čas so vlekle delnice "za tih" rudnikov po zapadu. Nekoč jo je en agent dobil skupil. Kazal je kose zlate rude iz nekega rudnika — ime sem že pozabil — v Coloradi. Za mal denar je ponujal ljudem lepe delnice. Tolmačil jim je, da bodo morda nekaj mesecev plačevali od njih še asement, potem, ko bo rudnik povečan in instalirani novi stroji, pa prično nositi dobiček in delnice se seveda tudi zelo podraže. Imel je tudi slike, ki so kazale rudnik in pravne na površju rudnika, med drugim velik, modern mlin za pranje in mlenje rude. Zatrjeval je, da je vsa to posest kompanije, za katero prodaja delnice. Poslopja, ki jih je kazal na slikah so mi bila znana, ravno tako kraj, v katerem bi se imel nahajati njegov rudnik. Toda poslopja in rudnik, ki ga je imel na slikah, je bil posest takrat precej bogate rudniške družbe, ki ni imela po deželi nikakih agentov za prodajanje delnic. "Zastopnik" si je torej nabavil slike rudnika te družbe, ki naj bi mu pomagale pri prodaji delnic rudniške družbe, ki je imela nekje v gorah majhen roj, v katerem so delali štirje ljudje. Delnice niso bile vredne niti fیکا in agent jo je hitro pobral iz naselbine.

Zadnjih par let cvete prodajanje delnic oljnih polj. Razne "Oil kompanije" imajo na tisoče agentov, večinoma tujerodcev, ki hodijo okoli dobrih rojakov in jim kažejo pot do bogastva. Milijone dolarjev ga na ta način v žepu prevarantov. Ne bilo bi v soglasju z resnico, če bi trdil, da so vsi agentje prevaranti. Veliko kompanij je, katerih vodstva imajo res namen postaviti podjetja na trdno, dobičkonosno podlago. Nekaterim se posreči, toda se potem navadno dogodi, da male delničarje izigrajo, predno dobe njihove delnice kako vrednost.

Zadnje čase se oglašajo po slovenskih listih neke avtomobilsko podjetje. Morda ima vodstvo dotične družbe popolnoma pošteno namene. Ampak investiranje denarja v nova avtomobilska podjetja je danes tako riskirano, kakor kupovanje vseh drugih delnic podjetij, ki šele mislijo postati podjetja. Celotnekatere velike stare avtomobilske tvrdke grede rakovo pot, ker jih večje družbe potiskajo s svojo konkurenco ob stezo. Precej čikaških Slovencev je svoječasno kupilo delnice neke avtomobilske tovarne v bližini Chicage. Družba ima res velike, precej moderne delavnice, izdelala je že precej avtomobilov, toda dvigniti se ni mogla nikdar. Danes toliko, da še obratuje. Upanja, da se povzpne, nima nobenega.

Kdor hoče kupovati delnice, naj bo na vsak način previden. Časi, ko so delnice podjetij, ki so se šele razvijala, pozneje poskočile v cenah, so minili. Danes se rabijo vsako ugodno priliko velike korporacije in se se malim družbicam posreči najti pot k uspehu, jim je zastavijo velike korporacije. "Toliko vam damo; ako sprejmete dobro, če ne, vas bomo spravili iz businessa tako ali tako." So sicer izjeme, toda bolj redke kakor dobitki bivše "cesarske lotrije" v Avstriji.

Neka "kompanija" za zdravila oglašuje zadnje čase v tujejezičnih listih, tudi nekaterih slovenskih, zdravilo, ki prav gotovo ozdravi kak ducat nadležnih boleznih. Samo dolar stane zavojček. Toda "družba" je ju-

biteljica revnih, zato pošlje vsakemu odjemalcu svoje-
ga čudovitega zdravila še za 50 tisoč rubljev ruskih
bankovcev. V oglasu pojasnjuje, da je bil ruski rubelj
svoj čas vreden 50 centov in namigava, da se to še lah-
ko zgodi, zato pravi: "Hranite ta denar; marsikdo si
je pridobil veliko premoženje z nakupovanjem tu-
jega denarja po vojnah." Nato sledi precej dolga sto-
rija, da so zasledili na Ruskem radij, katerega vrednost
cenijo na 50 milijard dolarjev. Brezdvomno bo to po-
mnilgnilo vrednost rublja. Kajpada, dobili se bodo lah-
koverni ljudje, ki bodo pošiljali dolarje za zdravilo
tako zato, da morda obogate z ruskimi rublji.

Take družbe, ali bolje posamezniki in skupine,
glašajo največ v listih tujerodcev. Naseljence imajo za
mlade ljudi, katere je lahko varati. In v resnici jih
marajo bolj kakor bi se človeku na prvi pogled zdelo.
Treje ali štirje prevaranti so v tem in zadnjem letu
prevarili čikaške Poljake in Litvince za okoli tri in
pol milijona dolarjev! Med Hrvati je nekdo, ki je
speharil svoje rojake enkrat za približno milijon dola-
rev in še parkrat pozneje za nekaj sto tisočakov. Izda-
jal je svoj list, da jih je še duševno zastrupljal. Poznal
sem človeka v Murrayu, Utah, ki je dal leta nazaj temu
"Hrvatu" \$2.000. Ko je šlo newyorško podjetje do-
ličnega "čistega" Hrvata po vodi, je bil tudi moj zna-
mec, po rodu dalmatinski Hrvat, ob dva tisočaka. Toda
čudo, ni se jezil. Skomignil je z rameni, ko sem govo-
ril z njim o tem, in mi lakonično odvrnil: "Bilo je pa-
metniji od mene." Mnogokrat boš naletel na lahkoum-
neže, ki vidijo v prevarantih in tatovih "šmart" ljudi.

Počasi se bodo ljudje izpametovali. Kar se tiče
ameriških Slovencev, niso za take agente nič več sirov
materijal. Nekaj so se že naučili, eni iz izkušenj, drugi
iz listov, kakor je "Proletarec". — c.

Ford in Rockefeller najbogatejša človeka na svetu.

Razni listi mnogokrat ugibajo, kdo je najbogatejši
človek na svetu. Ogromna premoženja je namreč težko
ceniti v natančnih vsotah. "Wall Street Journal" je
pred kratkim proglasil Henrija Forda za najbogatejšega
človeka na svetu, ki je v bogastvu nadkrilil celo John
D. Rockefellerja.

Henry Ford ima na podlagi finančnega poročila, ka-
kor ga je predložil državnemu departmentu ta mesec,
tako v gotovini \$145.985.669,32, torej skoro 146 mi-
ljonov dolarjev. S tem denarjem lahko vodi svojo ban-
ko in mu ni treba biti odvisen od finančnikov na
Wall streetu. Njegov skupni imetek znaša \$409.820.
132,32.

Tovarne, zemljišča in izboljšanja na njegovih po-
stavitvah se cenijo na \$81.626.015,03. Fordova lastnina
izven države Michigan se ceni na \$114.404.470,05. Ford
ima tudi tiskarno in izdaja svojo revijo ter tudi knjige
poleg razne reklamne literature za svoja podjetja. Nje-
govo tiskovno podjetje, ki nosi ime "Dearborn Publish-
ing Company," je vredno \$124.961,55. Pravijo, da je
tredno več, kakor ga je ocenil Ford sam.

Kakor poroča omenjeni list, bo znašal Fordov do-
biček v tem letu brez odbitka davkov nad \$125.000.
000; po odbitju davkov mu bo ostalo še 110 milijonov
dolarjev dobička, kar pomeni, da ima od vsakega avta,
ki se ga izdelava v njegovih delavnicah, približno \$100
dobička. Zelo velik dobiček dela tudi z izdelovanjem
posameznih delov, ki se jih rabi pri popravljanju av-
tov in "truckov" Fordovega izdelka. Uredniki lista

"Wall Street Journal" so izračunali, da ako bi bilo
Fordovo podjetje kapitalizirano z dvema milijardi dola-
rjev, bi se ta kapital obrestoval po 5 proc. Torej
krasna prilika za izdajanje "vodenih" delnic, ki bi pri-
nesle gotov denar podjetju in se ob enem še dobro
obrestovale vložnikom. Ford je sedaj sam lastnik svo-
jih podjetij. V gotovih letnih sezonah, ko so njegovi
obrabi najbolj zaposleni, dela Ford pol milijona dola-
rjev dobička na dan. Na podlagi teh števil ga imenu-
je omenjeno finančno glasilo najbogatejšega človeka
na svetu.

James A. Davis, strokovnjak v financah, zanikava
to trditev in domneva, da jo je Wall Street Journal za-
pisal bolj v šali kakor v resnici. Po njegovem mnenju
se bogastvo ne more ceniti po tem, kolik dobička pri-
naša, ampak koliko je vredno premoženje v posestvih
in v blagu. In tako navaja, da je Fordovo bogastvo še
daleč od ogromnega premoženja oljnega kralja John
D. Rockefellerja, ki je po zatrdilu Davisa najboga-
tejši človek na vsem svetu. Priznava pa, da ni najbrž
na vsem svetu človeka, čigar premoženje bi se moglo
primerjati Rockefellerjevemu in Fordovemu. Morgan,
ameriški finančni kralj, je revež v primeri s tema dve-
ma, toda je vzlic temu bogataš, kakršnih je malo na
svetu. Toda Morgan je vodilna glava v številnih finan-
čnih in industrialnih podjetjih, in to ga dela v kralje-
stvu denarja mogočnega. Morgan je v današnjem kapi-
talističnem svetu pomembnejša oseba, kakor vsi kralji
in kraljički skupaj, ki so za svoje civilne liste odvisni
od Morganovih posojil.

Pred vojno je bil štet med najbogatejše ljudi na
svetu tudi ruski car Nikolaj. Njegov grob je pozabljen,
ogromna carska posestva pa so prešla v ljudsko last.
Med sedanjimi vladarji je menda japonska vladarska
hiša najbogatejša. Druga velika ameriška bogastva, ka-
tera pa Fordovo in Rockefellerjevo daleč presegata,
posedujejo rodbine Astor, Vanderbilt, Field, Kennedy,
McCormick, Armour itd. Takih, katerih premoženje
znaša nekaj milijonov, je v Zedinjenih državah več ti-
soč, toda so v očeh Rockefellerja, Forda in drugih ve-
likih bogatašev reveži in ne spadajo v njihovo "so-
ciety".

Pred vojno se je cenilo bogastva kneza Devonshire
in kneza Westminster (Angleža) tako visoko kakor Ro-
ckefellerjevo. Vojne spekulacije v Evropi, visoki dav-
ki in riskirane vloge so jih skoro obubožale. Ampak
prosimi jima še ni treba, ker sta še zmerom multimiljo-
narja.

Leta nazaj so bili evropski Rothschildi poznani
kot največji bogataši na svetu. Kontrolirali so največ-
ja bogastva, toda njihovo premoženje je nekako splah-
nilo z uničenjem rudnikov v krajih, kjer je divjala
vojna, in s posojili sedaj bankrotnim ali pa razpadlim
evropskim državam. Ampak tudi Rothschildi niso še
reveži in najbrž tudi ne bodo, dokler bomo imeli ta si-
stem. Potem pa sploh ne bo revežev, torej nimajo bo-
gataši ničesar izgubiti.

Vsa ta velikanska premoženja so plod dela, ustva-
rjačnega dela, katerega so izvršili delavci, ki so dobili
v povračilo male plače za dolge delovne ure in na-
porna dela. To se s časoma spremeni — seveda ne
prej, da se delavstvo naveliča kopičiti bogastva za dru-
ge, pa prične misliti na ustvaritev sistema, ki bo omo-
gočal vsem ljudem uživati sadove dela.

Jeziš se, ker imajo socialistični listi tako malo na-
ročnikov. Ali bi ne bilo boljše, da jim skušaš od časa
do časa pridobivati naročnike?

LEV N. TOLSTOJ:

Koliko zemlje potrebuje človek?

Starejša sestra iz mesta je obiskala mlajšo na vasi; starejša je bila omožena s trgovcem, mlajša s kmetom. Pili sta skupaj čaj in se pomenkovali. Starejša se je bahala s svojim življenjem v mestu: kako prostorno da je njeno stanovanje, kako lepo se oblači in lišpa svoje otroke, kako fino da je in pije in se vozi na izprehode in obiskuje gledališče.

Mlajšo sestro je to žalilo, grajala je življenje trgovčevega in hvalila življenje kmetovo.

"Ne menjam s teboj," je izjavila. "Res, da živimo preprosto, a ne poznamo skrbi. Vi pa, četudi živite poginjate. Pregovor pravi: sreča in nesreča hodita po isti stezi. Danes bogat, jutri berač. Naše kmetiško življenje je varnejše. Suho življenje, dolgo življenje. Preobila ni pri nas dobiti, vsako uro pa smo siti."

"Kakšna sitost!" se je rogala starejša. "S prašiči in teleti skupaj! Brez blišča, brez omike! Kakor se tvoj mož tudi ubija, živite na gnoju in tam umrjete. Vajini otroci tudi ne bodo imeli nič bolje. . ."

"No, in kaj zato?" se je razgrela mlajša. "Živimo zato sigurno, na lastni zemlji, se ne priklanjamo pred nobenim in se ne bojimo nobenega. Vi v mestu ste zmeraj v izkušnji. Danes gre dobro, jutri pa pride tvojemu možu nečistnik čez pot, kakor bi trenil, ga zapelje: kvarta, pipe, leta za babami. In potem gre vse križem in narobe. Ali ni tako?"

Pahom, mož mlajše, je ležal na peči in je slišal, kaj klepetata ženski. Moja žena govori čisto resnico, je rekel sam pri sebi. Nas enemu, ki od malega razrivamo majko zemljo, ne pridejo nobene norosti v glavo. Le nesreča, da imam premalo zemlje. Da imam pa dosti zemlje, tedaj se ne bojim nobenega, tudi vraga ne. Bil je silno vesel, da je napeljala kmetica svojega moža na bahate misli: če bi imel dosti zemlje, vrag bi ga ne vzel.

Vrag pa je ravno sedel za pečjo in je vse slišal.

Velja stavo, si je rekel. Veliko zemlje ti hočem dati. Z zemljo te vjamem.

...

Majhna grajščakinja je bila Pahomova sosedka. Imela je stoindvajset desetlin. Preje je živela s kmeti v dobrem soglasju, storila jim ni nikoli nič zalega. V zadnjem času pa si je bila vzela odpuščenega vojaka za oskrbnika; ta je trpinčil kmete z globami. Kakor se je Pahom tudi pazil; ali je stekel konj v sosedin oves ali je zašla krava na vrt ali so teleta uhajala na travnik. Za vse je pela kazen.

Pahom je plačeval, klel, pretepal svoje ljudi, veliko greha je storil v teku poletja zavoljo oskrbnika.

Po zimi se je raznesel glas, da hoče sosedo prodati svojo zemljo in da bi jo rad kupil oskrbnik. Ko so kmetje to slišali, so se zelo prestrašili.

Če postane oskrbnik posestnik, so si rekli, tedaj ne bo konca ne kraja kaznovanja.

Prosili in rotili so grajščakinjo, naj odstopi posestvo, ne oskrbniku, ampak občini. Ker so obljubili plačati več, je bila zadovoljna. Posestvo sosedino je imelo postati torej občinski svet.

Kmetje so se zbrali na posvetovanje, se zbrali vdrugič, a se niso zedinili. Hudoba je delala zdražbo. Sklenili so tedaj, naj po premoženju kupi vsak za-se, tudi s tem je bila sosedka zadovoljna.

Ko je čul Pahom, da je kupil njegov sosed dvajset desetlin, pri čemer mu je bila polovica kupnine dodeljena na obroke, se ga je lotila zavist. Vse pokupijo, je rekel, in jaz ostanem praznih rok. Posvetoval se je z ženo.

"Kmetje kupujejo", je dejal, "gledati morava, da dobiva tudi midva kakih deset desetlin."

Prevdarjala sta, kako bi napravila.

Sto rubljev sta si bila prihranila; prodala sta nž žrebe, prodala polovico panjev, udinjala sina za delavca — in tako spravila skupaj polovico denarja.

Pahom si je pogledal zdaj petnajst desetlin z malih hoste in se pogajal s sosedo — za petnajst desetlin si je pobotal, dal roko in aro. Peljali so se v mesto, napravili kupno pogodbo, polovico denarja je položil, a ostanek se je zavezal, da plača v dveh letih — Pahom je imel torej zemljo.

Izposodil si je pri vsaku denarja, kupil semena in posejal kupljeni svet. Vse je izvrstno obrodilo. Že v enem letu je mogel poravnati dolg i pri sosedih in pri vsaku.

Pahom je bil zdaj sam gospodar. Oral je lastno zemljo, kosil seno na lastnih tleh, na lasten travnik je gnal svojo živino. Ni se mogel dovolj naveseliti: drugačna se mu je zdela trava in drugačne rožice so cvetele v njej; preje mu je veljal ta svet kakor vsak drug, zdaj pa je bil poseben košček božje zemlje.

...

Pahom se je veselil svojega življenja. Vse bi bilo dobro, ako bi le kmetje pustili na miru njegovega polja in ne bi pasli po njegovih travnikih. V vsem prijateljstvu jim je prigovarjal. Oni pa niso nehali goniti svojih krav na njegovo livado, in ponoči so prihajali tuji konji v njegovo žito. Pahom jih je zapodil in ni zameril kmetom. Slednjič pa se je ujezil in je tožil pri sodniji. Vedel je dobro, da so delali kmetje v sili, ne iz hudobije. Vendar, je pa menil, jim moram zasoliti, drugače popasejo vse. Dóber nauk bo koristil.

S pomočjo sodnije je poučil več ko enkrat, več ko en kmet je dobil kazen. Tako se je zgodilo, da so dobili sosedje piko na Pahoma in so mu radi nagajali.

Nekoč se je bil splazil kmet ponoči v gozd in da si napravi lubja, izpulil kakih deset mladih lip. Pahom se je peljal skoz svojo hosto in glej — nekaj blešči na tleh. Ko je prišel bliže, je videl obeljena drevesca s koreninami ležati na tleh. Jeza ga je pograbil. Ne ene lipe ni pustil lopov. Ako bi le mogel dohnati, kdo je storil to, tega bi si privoščil. Premišljeval je in premišljeval, kdo bi mogel biti. To ni storil nihče drugi ko Sjemka. Šel je gledat na Sjemkovo dvorišče, a ni našel ničesar. To je bil preprič! In od tistega trenutka je bil Pahom prepričan, da ni bil nihče drug ko Sjemka. Vložil je tožbo.

Sodišče se je sešlo in — ker ni bilo dokazov — oprostilo kmeta, kar je spravilo Pahoma čisto iz sebe; skregal se je z občinskim načelnikom in s sodniki.

"Vi," je vpil, "delate tatovom dolge prste. Ako bi vi sami živeli po pravici, ne bi dajali prostosti tatovom."

Z vsemi sosedi je bil skregan. Pač se je bilo počelo njegovo posestvo, v občini pa mu je postajalo tesneje in tesneje. . .

Glas se je širil v tem času, da se veliko ljudstva seli v novopridobljene dežele. Pahom si je mislil: kaj treba meni samemu puščati svojo zemljo? Ako bi jih pa šlo nekaj naših, postalo bi prostorneje tukaj. Njih svet bi pokupil in ga združil z mojim posestvom. Pretesno nam je tukaj.

Ko je sedel nekoč doma, je poprosil kmet-popotnik, da bi ga vzeli pod streho. Pahom ga je pridržal pri uhu čez noč, ga dobro pogostil, povprašal, odkod prihaja Bog, in govoril z njim o tem in onem.

Kmet je pripovedoval, da prihaja od dolene Volge, kjer je delal; veliko da se jih je naselilo tam; pisali so jih v občino in oddelili za vsako dušo deset desetin; krasna zemlja, veselje je gledati polno klaso. Neki kmet je prišel nag in ubog, samo svoje roke prinesel seboj, in zdaj je posejal do petdeset desetin z žitom. Lani je prodal samo žita za pettisoč rubljev.

S slastjo je poslušal Pahom. Misli si je: pokaj bi kupil tukaj v tesnobi, če lahko živiš dobro? Zemlja in dvor hočem prodati in si za prejeti denar klaso sveta ob dolnji Volgi in urediti gospodarstvo. Tukaj v tesnobi je večni prepir. Pojdem, da tam na mejo poizvem.

Ko je nastalo poletje, se je odpravil na pot; dožene z ladjo po Volgi, odtam peš kakih štirideset milj. Dospevši na mesto, je našel vse tako, kakor so mu opisali: deset desetin je oddeljenih za dušo in razdeljenih med kmetje tujca v občino; ako prinese kdo klaso seboj, lahko dokupi sveta, kolikor ga veseli; za rublje za desetino najboljše zemlje.

Ko je Pahom vse poizvedel, se je povrnil na jesen domov, prodal z dobičkom svojo zemljo, prodal hišo in živino, se izbrisal iz občine, počakal pomladi in odpoval z družino v novopridobljene dežele.

Dospevši z družino na mesto, se je nastanil Pahom v veliki vasi in se vpisal v občino. Ko je bil pogost starjšine, je takoj dobil vse listine. Zdej je bil prejet in oddelili so mu za pet duš, razun pašnika petdeset desetin v različnih poljih. Začel je obdelovati in gojiti živine. Samo na dušnem deležu je imel zdaj dvajset toliko ko preje — in kako rodovitno zemljo! Nega je imel zadosti in lahko je redil živine, kolikor hotel.

Spčetka, ko je še obdeloval in urejal gospodarstvo, se mu je zdelo vse izvrstno; ko pa se je bil uživel, se mu je začelo zdeti tudi v tem kraju pretesno. Kmalu pa je zamikalo, kakor so delali drugi, da bi sejal trbo pšenico, ali v občinskem svetu je bilo malo trdih tal.

Mehkih tal je dosti, a so samo za rž, pšenica hoče trdih tal. Trda tla imajo vsi radi. Ni jih dovolj za vse. O tem je vreden prepir. Premožni hočejo sejati in zadovoljni prepuščajo trgovcem dobra tla na mestu plačila.

Prvo leto je posejal Pahom pšenice na prideljeni zemlji; obrodila je izvrstno, vsled česar je dobil dovolj, da bi imel več sveta na razpolago. Peljal se je k trgovcu in je vzel v najem zemlje za eno leto. Že v prvem letu se je bogato obnesla. Žalibog so ležala polja predaleč od vasi, do petnajst verst je bilo treba voziti domov žito.

Videl je — v okolici so živeli kmetje, ki so kupčevali, po pristavah in so bogateli. Koliko bolje bi bilo, če bi mislil Pahom, ako bi jaz, namesto da jemljem v najem, zemljo kupil in istotako napravil pristave — to bi dalo okroglo posest v eni roki. In premišljeval je, kako bi napravil, da bi vkupil dobre zemlje.

Tu je naletel na kmeta, ki se je bil — v posesti petdesetih desetin — uničil in je hotel zdaj poceni prodati svojo last. Zedinila sta se: Pahom je imel plačati petnajststo rubljev, od teh polovico takoj, drugo pa kasneje.

V tem času je prišel, da nakrmi konje, potujoč trgovec na Pahomov dvor. Pila sta čaj; govorila o tem in onem. Trgovec je pripovedoval, da prihaja daleč ssem od Baškirjev; tam da je kupil sveta, kakih pettisoč desetin, in plačal za to tisoč rubljev. Pahom ga je izpraševal. Trgovec je dal natančnih pojasnil.

„Samo se mora človek“, je pravil, „izkazati dobroga njih starejšinam. Kaftanov in preprog sem razdelil mednje, kakih sto rubljev me je stalo; tudi sem razdelil zabojček čaja in sem dal vsakemu piti žganja, kolikor je hotel. Desetino sem dobil po dvajset kapejk — tukaj je kupno pismo — zemlja ob reki kakor stepa sta travnat svet.“

Pahom ga je izpraševal dalje.

„Svetá,“ je poročal trgovec, „ne obhodiš v enem letu — vse to je baškirski svet. Ljudje so neumni kakor ovce, od njih kupi človek lahko skoro zastonj.“

Pahom si je mislil: e, kaj bi kupil za svojih tisoč rubljev petsto desetin in si nakopal povrhu še dolg na vrat, ko si lahko pridobim za isti denar neizmerno posestvo. . . .

Pahom je vprašal za pot k Baškirjem. Ko je bil spremlil trgovca, se je odpravil na pot. Na polje in dom naj bi pazila žena, vzel je seboj samo hlapca. V bližnjem mestu, medpotoma, sta kupila zabojček čaja, daril, žganja — kakor je bil nasvetoval trgovec.

Vozila sta se, vozila — petsto verst sta bila že prevozila — sedmi dan sta prišla v pastirski tabor Baškirjev in našla vse tako, kakor je bil povedal trgovec.

(Konec prihodnjič.)

Premogarji in visoke cene premoga.

Ljudstvo se jezi radi visokih cen premoga, kar ni čudno. Saj se je še Henry Ford razjezil in črnil lastnike premogovnikov in špekulante, češ, da je premog veliko predrag. Zaprl je v znak protesta celo svoje tovarne, kar je vzbudilo po deželi splošno zanimanje. Ford je stavko kmalo dobil in njegove tovarne so obnovile obrat. Operatorjem se ni zdelo zdravo s Fordovo "trmoglavostjo" vzružati ameriško ljudstvo, pa so mu dali premog po nižjih cenah. Toda Fordov je malo. Povprečen državljani ali državljanka te svobodne republike mora plačevati premog po natančno takih cenah, kakor jih določijo operatorji, oziroma prodajalci na drobno.

Operatorji in prodajalci na drobno, skoro sami stoprocentni patriotje, pojasnujejo v kapitalističnih listih, da so visoke cene premoga zakrivile visoke plače premogarjev, pa pri tem naglašajo, da so premogarji edini delavci v Ameriki, ki prejemajo "war time wages" (vojne plače).

Neki kapitalistični dnevnik piše, da so prejimali premogarji l. 1914 61 centov od tone, sedaj prejemajo 81.08 od tone. Razlika je torej povprečno okoli 50c več na tono od leta 1914.

Toda l. 1914 je bil premog, kakršnega se rabi v stanovanjih, okoli 87.50 tona, danes pa je od 13 do 816 tona. Trdi premog je še veliko dražji. Tona premoga se je torej podražila od 8 do 810. Od teh deset dolarjev dobe premogarji kakih 50c. Kje ostane ostalih 7 ali 89?

Zvračati krivdo za draginjo na premogarje je lumparija. Premogarji živijo v splošnem zelo revno, razun

tega tvegajo vsaki dan, kadar so na delu, svoja življenja. Kadar tvega življenje kak denarni magnat, se zavaruje za stotisoče dolarjev.

Zelo dobro bi bilo, da bi se ljudstvo vprašalo, zakaj so vlada in sodišča tako hitro pripravljena nastopiti proti delavcem, kadar si hočejo izboljšati svoj življenjski položaj ali pa če se postavijo v bran proti poslabšanju razmer, kakor so se premogarji in železničarji, in zakaj ne ganejo niti z mazincem, kadar posestniki premogovnikov poljubno draže premog in praznijo že tako prazne delavske žepe? Morda bi ljudstvo po takem izpraševanju samega sebe izprevidelo, da so sodnijske prepovedi samo za delavce in da je privatna lastnina bolj sveta kakor pa blaginja celokupnega ljudstva.

Zedinjenje nemških socialističnih strank.

Iz Berlina poročajo, da so se pogajanja za zedinjenje nemške socialdemokratske stranke in nemške neodvisne socialistične stranke završila z združitvijo obeh strank. Zaključna konferenca se je vršila v Nurenbergu. Vest o združenju so pozdravile velike množice delavcev z manifestacijo. V veliki zborovalni dvorani so nastopili pred maso Herman Mueller za socialne demokrate, Crispian za neodvisne socialiste in Marija Juchacz za socialistično ženstvo, ki so obljubovali delati v bodoče po skupni, enotni poti nemškega proletariata za socializem.

Skupna stranka ima v nemškem državnem zboru izmed 460 180 poslancev in je najmočnejša skupina v parlamentu.

Zedinjena stranka ne bo podvzemala vratolomnih akcij. Na konferenci se je naglašalo, da se ekonomski razvoj iz kapitalizma v socializem ne da pospešiti s skoki, pač pa je treba delati sistematično.

Stranka se bo predvsem zavzela za socialne reforme in za demokratično kontrolo industrije. Borila se bo za socializacijo industrije in tega dela se bo lotila najprej v tistih panogah industrije, v katerih je socializacija v danih razmerah najlažje izvedljiva; to pomeni: danes nekaj jutri nekaj.

Zedinjenje nemških socialističnih strank bo imelo svoje posledice tudi na mednarodne veze socialističnega delavstva. Z združenjem obeh nemških socialističnih strank še ni rečeno, da v njih ne bo frakcij. Spori bodo tudi v bodoče, s to razliko, da se jih bo izravnavalo v stranki sami in da bo na zunaj vse nemško socialistično delavstvo skupno nastopalo proti skupnim sovražnikom. Razdvojenost v več strank troši vse preveč svojih moči v medsebojnih bojih, kar je v korist kapitalizmu in buržvaznim strankam ter v škodo delavstvu.

V svoji poslanici kongresu je predsednik Harding priporočal kongresu naj sprejme zakone, ki bi omogočevali posredovanje med delom in kapitalom, da se na ta način v času štrajka zavaruje "javnost", in dejal da so tukaj temeljna zla, ki izhajajo iz sedanjega sistema produkcije in razpečevanja, pod katerim je vprašanje uravnavanja plač teškočeno.

Harding ni povedal nič novega. Socialisti trdimo to že leta in leta. Prav radi tega sistema je tukaj razredni boj. Toda ne Hardingova niti kakšna druga kapitalistična uprava ne odpravi tega zla, ker je zgrajena na njem. To zlo odpravi edino socializacija vseh temeljnih sredstev produkcije in demokratična kontrola nad njimi. To uvedejo socialisti, čim pridejo na krmilo. S tem odpravijo vsa temeljna zla.

***** A. P. ČEHOV: *****

ODDELEK ŠT. 6

***** Prevedel Josip Vidmar. *****

(Nadaljevanje.)

— In kako se je pilo! Jedlo! In kakšni strahoviti liberali so bili!

Andrej Jefimič posluša in ne sliši; o nečem pa misli in zaliva s pivom.

— Velikokrat se mi sanja o pametnih ljudeh in pogovorih z njimi, — spregovori in nepričakovano prekine Mihaila Averjaniča. — Oče mi je dal izjavo no izobrazbo, toda pod vplivom idej šestdesetih let me je prisilil, da sem postal zdravnik. Zdi se mi, če bi ga tedaj ne poslušal, bi se sedaj nahajal v samem središču umstvenega gibanja. Najbrž bi bil člen kakšne fakultete. Seveda, da tudi razum ni več in danes, toda vi že veste zakaj čutili nagnenje k njemu. Zljudenje je dolgočasna past. Kadar doseže misleč človek možnost in pride v zrelo stanje, tedaj se nehoti počuti kakor v pasti, iz katere ni izhoda. In res so ga proti njegovi volji nekake slučajnosti poklicale iz neblaja v življenje . . . Zakaj? Če hoče zvedeti smisel in cilj svojega življenja, mu ga ne povedo, ali mu pa govorijo bedastoče; in trka — ne odpro mu; bliža se mu smrt — tudi proti njegovi volji. In, vidite, kakor se počuti v ječah ljudje, ki jih veže skupna nesreča, lažje, kadar se snidejo, tako tudi v življenju ne opažajo pastí, kadar so snidejo ljudje, ki imajo nagnenje do analize in občevanja in žive v izmenjavanju ponosnih, svobodnih idej. V tem smislu je razum nenadomestljiva naslada.

— Popolnoma pravilno.

— Ne da bi gledal sobesedniku v oči, govori Andrej Jefimič tiho in s pavzami naprej o pametnih ljudeh in o pogovorih z njimi Mihail Averjanič pa ga pozornostno posluša in se oglašja: "Popolnoma pravilno."

— Ali ne verujete v nesmrtnost duše? — vpraša naenkrat poštar.

— Ne, spoštovani Mihail Averjanič, ne verujem in nimam vzroka, da bi veroval.

— Da sem odkritosrčen, tudi jaz dvomim. Četudi imam sicer tak občutek, da nikdar ne umrjem. Oj, mislim, stara sablja, čas bo umreti! V duši pa pravi neki glasek: ne verjemi, ne umrješ! . . .

Kmalu po devetih Mihail Averjanič odide. Ko odleže v predsobi kožuh pravi vzdihuje:

— Ampak v kakšno puščavo nas je zanesla usoda. Kar se človeku najbolj za malo zdi, je pa to, da bo treba tukaj tudi umreti. Eh! . . .

VII.

Ko spremni prijatelja, sede Andrej Jefimič zopet za mizo in zopet prične brati. Tišine večera in potem noči ne moti niti en zvok in zdi se, da se je čas ustavil in z doktorjem vred otrpnil nad knjigo in da ne eksistira ničesar drugega kot ta knjiga in luč z zelenim senčnikom. Grobi, kmetski doktorjev obraz polagoma ožari smeljač ginjenosti in navdušenja od poletov človeškega razuma. O, zakaj ni človek nesmrten? — pravi misli. Čemu možganski centri in izgibi, čemu vid, govorica, zavest, genij če je vsemu temu usojeno, da mora v zemljo in da se mora na vsežadnje skupaj z nemeljsko skorjo ohladiti in se pojem na milijone let brez smisla in brez cilja poditi skupaj z zemljo okrog mizca? Zato da bi se ohladil in se potem podil, človek z njegovim visokim, skoro božanstvenim razumom, p-

no ni treba izvlačiti iz nebitja in ga potem kakor v tleh spremeniti v glino.

Krogotok snovi! Toda kakšna strahopetnost je to, živeti se s tem surogatom nesmrtnosti! Nezavedni meesi, ki se vrše v prirodi, so celo nižji kot človeka nespamet, kajti v nespameti sta vendarle zavest in volja, v procesih pa ni prav ničesar. Le strahopet, ki ima več strahu pred smrtjo kot dostojanstva, se lahko tolaži s tem, da bo tekom časa njegovo telo zvelo v travi, v kamnu, v žabi . . . Videti svojo bledost v krogotoku snovi, je ravno tako čudno, kakor prorokovati blestečo bodočnost futralu, v kateri se je razbila in postala nerabna draga vijolina.

Kadar bije ura, se Andrej Jefimič nasloni nazaj in zapre oči, da bi malo pomislil. In pod vplivom lehi misli, ki jih je prebral iz knjig, se nenadoma ozre na svojo preteklost in sedanjost. Preteklost je zopetna zato je boljše, da se je ne spominja. A v sedanjosti je isto kot v preteklosti. On ve, da se ob istem času, ko se gode njegove misli z ohlajeno zemljo okrog solca, da se ob istem času poleg doktorskega stanovanja, v velikem poslopju mučijo ljudje v boleznih in fizični nečistoči; mogoče, da kdo ne spi in se bije z mrčesom, kdo drugi se inficira s šenom, ali pa stoka vsled tega, ker je obkladek pretrdo prevezan; mogoče igrajo bolniki s strežnicami karte in pijejo vodko. V upravnem letu je bilo prevaranih 12.000 ljudi; kakor pred tridesetimi leti sloni vse delovanje bolnice na tatvini, prepirih, spletkah, nepotizmu, na grobem šarlatanstvu in bolnica je kakor prej nenraven in za zdravje prebivalstva silno škodljiv zavod. Ve, da v oddelku št. 6 Nikolaj za rešetkami pretepa bolnike in da hodi Mojsejka vsak dan po mestu in prosi miloščiše.

Nasprotno pa mu je prav dobro znano, da se je spremenila zadnjih petindvajset let z medicino pravilne sprememba. Ko je on študiral univerzo, se mu je delalo, da medicino kmalu doleti usoda alkemije in metafizike, ko pa sedaj bere v nočeh, ga medicina gane in zabuja v njem začudenje in celo navdušenje. In v resnici, kakšen nepričakovan blesk, kakšna revolucija! Antiseptika delajo operacije, ki jih je smatral veliki Pirogov celo in spe za nemogoče. Navadni počežni zdravniki se upajo izvršiti resekcije kolenskega sklepa, na sto operacij na črevesju en sam smrten slučaj, kamen pa se smatra za tako malenkost, da niti pišejo ne o njem. Radikalno se ozdravlja sifilis. A teorija o podedovanju, hipnotizem, iznajdba Pasteura in Kocha, higijena s statistiko, pa naša podočeljska medicina? Psihijatrija z njeno sedanjo klasifikacijo bolezni, njenimi metodami za razločevanje in zdravljenje — to je v primeri s tem, kar je bilo, cel Elborus! Seti blaznim ne vlivajo hladne vode na glavo in jih ne oblačijo v prisilne jopiče; temveč jih po človeško zdržujejo in jim, kakor pišejo v časopisih, prirejajo celo predstave in ples. Andrej Jefimič ve, da je pri sedanjih nazorih in vkusih taka gnusoba, kot je oddelek št. 6, mogoča samo dvesto vrst od železnice, v medeni, v katerem so župan in vsi svetovalci napol pimenjeni meščani, ki vidijo v zdravniku svečenika, kateremu je treba verjeti brez vsake kritike, pa naj bi žival raztopljen svinec v usta; v kakem drugem kraju bi občinstvo in časopisi že zdavnaj na kose raztrgali to malo Bastiljo.

"Torej kaj? — se vprašuje Andrej Jefimič in odpre oči. — Kaj torej sledi iz tega? Antiseptika, Kiehl in Pasteur, v bistvu se pa cela stvar ni spremenila niti najmanj. Bolezni in umrljivosti je toliko kot prej. Blaznim prirejajo ples in predstave, na prosto jih pa vendarle nepuste. To se pravi, vse je neumnost in

ničevost in v bistvu ni med najboljšo dunajsko kliniko in mojo bolnico nobene razlike."

Toda žalost in čustvo, podobno zavisti, mu ne dasta, da bi bil ravnodušen. To je najbrže od utrujenosti. Težka glava se skloni h knjigi, pod obraz položi roke, da bi bilo mehkejše, in misli:

"Škodljivi stvari služim in dobivam plačo od ljudi, katere varam; nepošten sem. Toda sam na sebi sem vendar nič, samo del sem neobhodnega socialnega zla; vsi okrožni činovniki so škodljivi in dobivajo plačo zastonj . . . Torej nisem svoje nepoštenosti kriv jaz, temveč čas . . . Če bi se rodil dvesto let pozneje, bi bil drugačen . . ."

Ko bije ura tri, ugasne luč in odide v spalnico. Spati se mu ne da.

VIII.

Pred dvema leti so postali deželni stanovi radodarni in sklenili izplačevati vsako leto do ustanovitve deželne bolnice tristo rubljev kot prispevek za pomnožitev medicinskega osebja v mestni bolnici in mesto je v pomoč Andreju Jefimiču pozvalo okrožnega zdravnika Jevgenija Fjodoroviča Hobotova. To je še zelo mladi človek — niti trideset let še nima — visok brunet s širokimi ličnicami in majhnimi očesci; njegovi predniki so bili najbrž tujega plemena. V mesto se je pripeljal brez krajcarja, z majhnim kovčkom in z mlado grdo žensko, ki jo imenuje svojo kuharico. Ta ženska ima dojenčka. Jevgenij Fjodorovič hodi v furški s ščitom in v visokih škornjih, pozimi pa v kratkem kožušku. Zelo se je spoprijaznil z ranocelnikom Sergejem Sergejičem in z upraviteljem, druge uradnike pa iz neznanega vzroka imenuje aristokrate in se jih ogiba. V celem njegovem stanovanju se nahaja ena sama knjiga — "Najnovejši recepti dunajske klinike za leto 1881." Če gre h kakemu bolniku, vzame vedno to knjigo s seboj. Po večerih igra v klubu biljar, kart pa nima rad. Med pogovorom z velikim veseljem vporablja beseda, kakor "morijska", "mantifolija s kislim zeljem", "kaj boš vse s tako velikimi očmi gledal" i. t. d.

V bolnišnico zahaja dvakrat na teden; takrat obide oddelke in sprejema bolnike. Popolno pomanjkanje antiseptike in krvosesalni rožički ga razburjajo, toda novega reda ne uvaja, ker se boji užaliti s tem Andreja Jefimiča. Svojega kolega Andreja Jefimiča ima za starega zviteža, ga sumi, da ima mnogo premoženja in mu natihem zavida. Z veseljem bi prevzel njegovo mesto.

IX.

Nekoga pomladnega večera, koncem marca, ko že ni bilo več snega in so v bolniškem vrtu prepevali škorci, je doktor spremil svojega prijatelja poštarja do dvoriščnih vrat. Ravno v istem času pa je prihajal proti dvorišču žid Mojsejka, ki se je vračal od prosjačenja. Bil je brez kape in v tenkih galošah na boso nogo in je držal v rokah majhno vrečko z miloščino.

— Daj kopeječko! — se je s smehlajem obrnil k doktorju, ves trepetajoč od mraza.

Andrej Jefimič, ki ni znal nikdar odbiti prošnje, mu je dal dvajsetico.

"Kako je to grdo, — je pomislil, ko je gledal na njegove boste noge z rdečimi, suhljatimi členki. — Saj je vendar mokro."

In čustvo, ki je bilo podobno usmiljenju in studu obenem, ga je gnalo, da je stopil za judom proti traktu. Med potjo mu je pogledoval zdaj na plešo, zdaj na členke. Ko je doktor vstopil, je s kupa ropotije planil Nikita in se zravnal.

— Zdravstvuj, Nikita, — je dejal mehko Andrej Jefimič. — Kako bi bilo, če bi dal temule Judu škornje ali kaj, če ne se prehladi.

— Čujem, vaše visoko blagorodje. Poročal bom nadzorniku.

— Prosim. Poprosi ga v mojem imenu. Reci, da sem jaz prosil.

Vrata iz veže v oddelek so bila odprta. Ivan Dmitrič je ležal na postelji oprt na komolec in je z nemirrom prisluškoval neznanemu glasu ter je naenkrat spoznal doktorja. Ves je drgetal od jeze, planil pokonci in stekel z rdečim, zlobnim obrazom, z izbuljenimi očmi, na sredo oddelka.

— Doktor je prišel! — je zakričal in se zakrohotal. — Vendar enkrat! Gospoda, čestitam, doktor nas je počastil s svojim obiskom! Kača prokleta! — je zavilil v besnosti, kakoršno še niso videli v oddelku, in je zateptal z nogami. — Ubiti to kačo! Ne, ubiti je premalo! Utopiti v stranišču!

Andrej Jefimič, ki je to slišal, je pogledal iz veže v oddelek in je mehko vprašal:

— Za kaj?

— Za kaj? je kriknil Ivan Dmitrič, se namenil z grozečim izrazom proti njemu in se krčevito zavijal v haljo. — Za kaj? Tat! — je spregovoril z gnusom in zložil ustnice tako, kot da bi hotel pljuniti. — Šarlatan! Rabelj!

— Pomirite se, — je rekel Andrej Jefimič in se skesano nasmehnil. — Zagotavljam vam, da nisem nikdar ničesar kradel, v drugih ozirih pa najbrž silno pretiravate. Vidim, da ste jezni name. Pomirite se, prosim, če se morete in povejte hladnokrvno: zakaj ste jezni?

— Zakaj me držite tukaj?

— Zato, ker ste bolni.

— Da, bolan. Toda, saj se vendar desetorice, stotine blaznih sprehajajo na prostem, ker je vaše neznanje nesposobno, da bi jih razločevalo od zdravih. Zakaj pa moramo jaz in ti-le nesrečniki sedeti tukaj za vse, kakor kozli odpuščanja? Vi, ranocelnik, nadzornik in vaša bolniška drhal ste v нравnem oziru neizmerno nižji od vsakega izmed nas, zakaj pa mi sedimo, vi pa ne? Kje je logika?

— Nravno razmerje in logika nimata tukaj ničesar opraviti. Vse zavisi od slučaja. Kogar so posadili, ta sedi, kogar pa niso posadili, tisti se pa sprehaja, to je vse. V tem, da sem jaz doktor, vi pa duševno bolan človek, ni ne npravnosti, ne logike, temveč le gola slučajnost.

— Te neumnosti ne razumem . . . — je gluho spregovoril Ivan Dmitrič in sedel na svojo posteljo.

Mojsejka, katerega se Nikita v navzočnosti doktorja ni upal preiskati, je razložil po svoji postelji koščke kruha, papirčke in koščice in je jel še ves tresoč se od mraza hitro in pojoče govoriti nekaj po judovsko. Najbrž si je predstavljal, da je odprl prodajalno.

— Spustite me, — je dejal Ivan Dmitrič in glas mu je zatrepetal.

— Ne morem.

— Today zakaj ne? Zakaj?

— Zato, ker to ni v moji oblasti. Pomislite, kakšno korist pa imate od tega, če vas spustim. Pojdite. Primejo vas meščani ali policija in vas pošljejo nazaj.

— Da, da, to je res . . . — je spregovoril Ivan Dmitrič in si podrgnil čelo. — To je grozno! Kaj pa naj počnem? Kaj?

Glas Ivana Dmitriča in njegov mladi, pametni obraz z mimiko, se je prikupil Andreju Jefimiču. Za-

hotelo se mu je potolažiti mladega moža in ga poriti. Sedel je poleg njega na posteljo, pomislil in dejal:

— Vi sprašujete, kaj naj počnete? V vašem položaju je najboljša bežati odtod. Toda to žalibog ne pomaga. Primejo vas. Kadar družba postavlja ograjo med seboj in med zločinci, duševno bolnimi in sploh neudobnimi ljudmi, tedaj je nepremagljiva. Samo en vam ostane: pomirite se z mislijo, da je vaše bivanje tukaj neobhodno.

— Nikomur ni potrebno.

— Če eksistirajo jetnišnice in blaznice, tedaj mora vendar nekdo sedeti v njih. Če ne vi — tedaj ja če ne jaz — pa nekdo tretji. Počakajte, ko nekdo daljni bodočnosti jetnišnice in blaznice končajo svoj obstanek, ne bo več ne rešetk na oknih ne halj. Seveda ta čas pride prej ali slej.

— Šalite se, — je dejal in stisnil oči. — Takin gospodom, kot ste vi in vaš pomočnik Nikita, ni pravič za bodočnost, toda lahko ste prepričani, spoštovani gospod, da pridejo boljši časi! Naj se vsakdarje izražam, smejte se, toda zasijala bo zarja novega življenja, zatriumfirala bo resnica, in — v naši fari bo praznik. Ne dočakam ga, crknem, toda zato ga dočkajo pravniki sedanjih ljudi. Pozdravljam jih iz vaše duše in se veselim, veselim se zanje. Naprej! Pomagaj vam Bog, prijatelji!

Ivan Dmitrič se je dvignil z blestečimi očmi, stisnil roke k oknu in nadaljeval z razburjenjem v glavi:

— Izza tehle rešetk vas blagosloviljam! Živela resnica! Veselim se!

— Ne vidim posebnega vzroka za veselje, — je rekel Andrej Jefimič, kateremu se je zdelo to obnašanje Ivana Dmitriča teatralno in mu obenem neugajalo. — Jetnišnice in blaznice ne bo in resnica bo, kakor ste se izvolili izraziti, zatriumfirala, toda bistva stvari se vendar le ne spremeni, zakoni prirode ostanejo isti. Ljudje bodo imeli bolezn, se bodo starali in bodo umirali tako kot sedaj. Naj še tako čudovita naja osvetljuje vaše življenje, navsezadnje vas pa vendarle zabijejo v krsto in vržejo v jamo.

— A nesmrtnost?

— E, pojdite, pojdite!

— Vi ne verujete, jaz pa verujem. Pri Dostojevskem ali pri Voltaire-ju pravi nekdo, da če bi ne bilo Boga, da bi si ga izmislili ljudje. A jaz pa globoko verujem, da če ni nesmrtnosti, da jo prej ali slej iznajde veliki človeški razum.

(Dalje prihodnjtč.)

Pristopil bi v socialistični klub, pa se ti ne dopadejo nekateri člani odbora. Sploh so vsi člani kluba taki, ki se ti ne dopadejo. Drugače bi prav gotovo pristopil. Ampak prijatelj, če ne bi bilo teh članov, bi naselbina ne imela nikakih socialističnih aktivnosti. Lahko se je izgovarjati, težje je delati. Če se ti zdi, da bi bila organizacija lahko aktivnejša, tedaj pristopi in ji pomagaj do boljših uspehov. Izgovore, da ne pristopiš radi tega in onega, pusti na strani, ker so že davno obrabli.

Deset posameznih delavcev je deset posameznih ljudi. Teh deset organiziranih v socialističnem klubu je skupina, ki lahko veliko stori za socializem, in kulturno povzdigo naselbine, za širjenje dobrega tiska. Prireja lahko shode, vrši kampanje in je aktivna v vseh drugih ozirih. Ta razlika med desetimi posamezniki in med aktivnim klubom desetih članov.

Koncert pevskega društva "Sava".

V nedeljo 24. septembra je imelo pevsko društvo "Sava" v Chicagi svoj koncert v Narodni dvorani. Prirednik programa je bil naznanjen za ob 2. popoldne, vendar se je poldrugo uro pozneje. Če bi bilo običajno točneje, bi se program pričel najbrž ob času, kar je bilo oznanjeno v programu.

G. C. Lovišek, predsednik "Save", je imel pozdravni govor, v katerem je med drugim dejal, da "Sava" ni še popoln pevski zbor in navajal potežkoče, ki imajo slovenska pevska društva v Chicagi.

Prva točka koncertnega programa je bila Tobanijska fantazija "Opera Mirror", ki jo je izvajal Ahačičev orkester šestih oseb, kar je vsekakor premalo za tako skladbo. Nemogoče je dobro izvajati taka dela takemu majhnemu orkestru, tudi če bi bili vsi godci umetniki pri svojih instrumentih. F. V. Suppe-tova skladba "Vet in seljak" je igral na "kromatične" harmonike Ahačič. Če bi bilo v dvorani malo bolj tiho, bi bilo. Publika v splošnem nima smisla za boljše skladbe in ako jih ne izvaja mogočna godba, se le ne zanima za njo. Ahačič je k omenjeni skladbi dodal še par "popularnih" komadov, tako da je vsem všeč. "The Signal" je igral na trombono g. Rigoni. Sledil je orkester. F. H. Rollinsovo "Columbia Polka" je igral na kornet s spremljevanjem orkestra g. John Picha. Overturo "Youth and Riches" je igral Ahačičev orkester.

Pevski zbor "Sava", prireditelj koncerta, je zapel "Očutki" (Jakob Aljaž), "Oblaček" (G. Ipavec), in "Najlepši" (F. Gerbič). V "Savinem" zboru se pozna manjkanje dobrih, izvežbanih glasov. Člani poskušajo najbolje kar morejo, preko svojih moči pa ne morejo nihče.

Anton Nedvedovo "Naša Zvezda" je pel mešan pevski zbor "Lira". Po tej je zapel še "Lahko noč". Bili so dobro, vendar se mi zdi, da je Lira pela večasi boljše. Mogoče je tudi, da sem jaz izgubil vsak smisel in lepo petje, ali pa ga nikdar imel nisem.

Pevsko društvo "Slovan" iz Pullmana je zapelo "Vratar na morju" (Karlo Adamič) in pa "Jaz pa za to deklico vem."

Hrvatsko pevsko društvo "Zvonimir" je zapelo "Solubico" od Vilharja. "Zvonimir" je močan zbor, po številu pevcev veliko večji kakor zbori Sava, Slovan in Lira. Ampak zbor "Zvonimir" se odlikuje tudi po dobrih pevcih. Ob njegovem nastopu je bilo v dvorani prijetno pričetka programa res mirno, kar se tako malo dogaja na naših prireditvah. "Zvonimir" je potem zapel še "Sijaj, sijaj solnce", katero je moral na splošno zahtevo še ponoviti.

G. C. Lovišek (baso) je pel "Asleep in the Deep" (J. J. Lamb) s spremljevanjem na glasovir.

Po končanem programu je naznanil C. Lovišek, da bodo nastopila navzoča pevska društva skupaj in zapela "Slovenec in Hrvat". Nekdo mu je menda to naspraval, toda pevci niso imeli volje za tak nastop, kar ni zameriti. Brez vsaj ene vaje je večim zborom težko nastopiti skupaj. In tako je moral nekaj minut za to naznaniti, da skupnega nastopa ne bo.

Slovenski koncerti v Chicagi so bolj veselice kakor koncerti. Zborom gre pred vsem na tem, da dobe nekaj sredstev za pokrijanje svojih precej velikih izdatkov. Zato ne polagajo na sam koncert tolike važnosti, prvič ker je z dobrim koncertnim programom izplačanih precej več stroškov, odziv od strani publike pa je nezadosten, drugič paje res dober koncert težko prirediti, če ni tudi dobrih moči na razpologo.

E. Kristan pride v Ameriko.

Belgrajski in drugi jugoslovanski listi že dalj časa poročajo, da namerava Etbín Kristan odložiti poslanski mandat in sprejeti službo izseljeniškega delegata v Ameriki.

Ljubljanski "Naprej" z dne 7. septembra poroča o tem:

"V današnji seji ministerskega sveta je bil imenovan za izseljeniškega delegata ministrstva socialne politike v New Yorku v činu načelnika I. razreda poslanec Etbín Kristan. Tako poroča "Jutro" 6. septembra, pa tudi po drugih listih čitamo že menda dva meseca o tem. Prav neprijetino nam je, da ne moremo izreči svojega mnenja o tem, ker strankino vodstvo še ni sklepalo. Neumnost je vsekakor, če pišejo nasprotni listi o koritu. Sodr. Etbín K. si je s svojim nesebičnim dolgoletnim delom v stranki in posebno s svojim parlamentarnim delom pridobil gotovo toliko ugleda, da bi ga naša stranka tudi pri prihodnjih volitvah gotovo zopet kandidirala in izvolila, poslanec je pa vsekakor več, nego načelnik I. razreda! — Nekaj drugega je pa to, da nas sodr. E. K. zapuša brez strankinega sklepa. Tako sveto je prepričan o potrebi svojega koraka! Gotovo bo pomagal zelo veliko našim izseljencem, vendar bi imel odgovorni strankini odbor sklepati o tem, če ni delo v parlamentu — še važnejše. Pa počakajmo na sklepe!"

Tako "Naprej". Iz te notice je razbrati, da strankinim krogom v Ljubljani korak E. Kristana prav nič ne ugaja. Že dolgo se opaža, da E. Kristan ni bil posebno zainteresiran v notranje delo stranke v Sloveniji. Posvetil se je popolnoma delu v parlamentu in njegove govore v zbornici so prinašali tudi nekateri slovenski ameriški listi. V Sloveniji je nastopil le tu in tam na kakem večjem shodu ali na strankinih zborih. Korak, ki ga je podvzel s sprejetjem te službe, kakršnikoli so že njegovi motivi, gotovo ne bo v korist socialistični stranki v Sloveniji, ker bi ga tam posebno v sedanjih časih vsekakor potrebovala. Kakor hitro poda odbor stranke v starem kraju v tem oziru kako izjavo, jo bomo objavili našim čitateljem v informacijo. Kake funkcije bo izvrševal v svojem novem noslu v tej deželi, nam ni znano.

"Avtonomist" z dne 9. septembra, ki ga izdaja bivši član jugoslovanske socialistične stranke A. Prepeh, strogo obsoja E. Kristanov korak in ga imenuje "očitno izdajstvo". Ob enem graja vse delovanje kluba socialističnih poslancev v Belgradu, največ raditega, ker so zavrgli načelo federativne forme Jugoslavije in se sprijaznili s centralizmom.

Stranka v Sloveniji je zelo razdejana in v njej se dogajajo razni spori. Ona je sedaj v stadiju prečiščevanja in razjasnjevanja. O izključitvi nekaterih članov, med njimi dveh poslancev, smo že poročali. Kako se je stvar pozneje razvila, nimamo poročil.

Zeleti bi bilo, da se jugoslovanski proletarijat po tolikih britkih izkušnjah zedini in se prime z vso vne- mo organizacijskega in vzgojevalnega dela. Morda je ravno ta razkopanost največ kriva, da se nekateri stari sodrugi umikajo iz aktivnega strankinega dela. Dali je tako njihovo postopanje opravičljivo, je pa povsem drugo vprašanje.

V roke dobiš delavski list, prijatelj ti priporoča, da se naroči nanj, pa mu odgovoriš, da se niš kaj naučiti. To dokazuje, da prav nič ne veš. Če bi kaj razumel, bi si našel pametnejši izgovor.

Zniževanje plač v Angliji in Avstraliji.

Angleški delavci, četudi najboljše organizirani, so bili tekom zadnjih šest mesecev prisiljeni sprejemati zniževanje plač. Angleške strokovne unije so ene izmed najjačjih na svetu; ob enem so angleški delavci organizirani tudi politično. Kljub vsej svoji moči se niso mogli ubraniti znižanjem plač, kajti vpoštevati so morali razmere tudi izven Anglije, od katerih je v veliki meri odvisna industrija Velike Britanije.

Izučenim delavcem enajstih različnih industrij so znižali plače od 1. junija 1921 do junija 1922 za povprečno 25%. V tem povprečnem znižanju plač so vključeni premogarji, ki prejema 29% manj kot pretečeno leto, železničarji 16% manj, delavci v bombažnih tkalnicah 33% manj in v tkalnicah volne 40% manj.

Plače so znižane še veliko bolj navadnim delavcem, posebno v ladjedelniški industriji.

Plače se znižujejo tudi v angleških kolonijah, posebno v Avstraliji, kjer so bili to poletje delavci raznih strok na stavki proti znižanju plač, kakor na primer v Zedinjenih državah.

Ekonomska kriza, ki je zadela Zedinjene države in evropske dežele v prvi polovici leta 1920, se je pričela čutiti v Avstraliji šele letošnje poletje. Brezposelnost je splošna.

Brezposelnost v Angliji ni še ponehala, pač pa zadnje čase zopet narašča. Ekonomski ustroj Anglije je drugačen od onega v Združenih državah in angleška industrija je mnogo bolj odvisna od tujih trgov kakor ameriška. Anglija je odvisna od izmenjavanja blaga in sirovin z drugimi deželami, medtem, ko imajo Zedinjene države vse potrebščine doma.

Ker ima Anglija močno delavsko stranko, ni mogla iti vlada preko problema brezposelnosti tako brezobzirno kakor ameriška vlada. Angleška vlada je porabila v pomoč brezposelnih od premirja sem 258,843,460 funtov šterlingov, kar znaša v ameriškem denarju eno milijardo tri sto milijonov dolarjev. To sicer ni odpravilo bede, ampak je bila pomoč, ki je vsaj nekoliko olajšala mizerijo brezposelnih delavcev. Razun centralne vlade so pomagale brezposelnim tudi občine in delavske organizacije.

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z. NA ZNANJE.

Vsa pisma, denarne nakaznice in vse zadeve tičeče se Jugoslovanske socialistične zveze, je pošiljati v naprej na sledeči naslov:

Frank Petrich, 3639 W. 26th Str., Chicago, Ill., ker je urad J. S. Z. preseljen v Proletarčeve prostore. Tajništvo J. S. Z.

USTANAVLJAJTE SOCIALISTIČNE KLUBE!

Ali je v vaši naselbini že socialistični klub? Če ga ni, ga ustanovite. Obrnite se na tajništvo J. S. Z. po potrebne tiskovine in pojasnila. Naslov tajnika J. S. Z. dobite na drugem mestu v tem listu.

Sodrug in somišljeniki, primite se dela! Časi so resni, kapitalistična reakcija se jača in v naših rokah je orožje, da se ji zoperstavimo. To orožje je socialistična organizacija.

V vsaki jugoslovanski koloniji bi moral biti klub Jugoslovanske Socialistične Zveze združena z ameriško Socialistično stranko. Vsak nov član pomeni novega bojovníka socializmu, vsaka nova organizacija znači novo trdnjavo socialističnega delavstva v razredni borbi.

Na delo tedaj! Ne čakajmo, da ga bo opravili drugi. Teh "drugih" ni.

Delavci — vsi delavci so pozvani v armado revolucionarnega socialističnega proletariata. Naš boj moramo vojevati sami, zato ker je naš boj!

Ne zapostavljajte širiti socialistična glasila. Storite kolikor največ morete, da se razširi "Proletarca", glasilo slovenskega socialističnega delavstva v Ameriki. S pridobivanjem novih naročnikov listu pridobivate nove bojovníke socializmu.

Po trnjevi poti do uspehov.

Pred 55 leti je dne 25. avgusta, 1867, umrl največji svetovni preizkuševalni kemik Mihael Faraday v Hampton Courtu blizu Londona. Odgoje je prejel malo ali pa nič, toda njegovo neumorno in trdo delo ga je naredilo nesmrtnega. Njegov dnevnik je odličen zapisnik 16,045 različnih poizkusov, narejenih človeštvu v prid, da bi bil svet srečnejši in zdravejši. Latinska prislovica "Per aspera ad astra" (Po trnjevi poti do zvezd) se je uresničila v njegovem slučaju, kakor se je že večkrat pred in za njim. Tisti, ki jemljejo Trinerjevo grenko vino vase ter se iznebe zaprtjo, zabasane stoli, slabe slasti, glavobola ali drugih želodčnih nadlog, pač ne vedo, koliko let najskrbnejših in najmučnejših preizkusov je bilo treba, preden je bila dosežena najvišja popolnost tega popularnega zdravila. Imejte Trinerjevo grenko vino vedno v svoji družinski medicinski omarici! Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili imata tudi druge zanesljive Trinerjeve pripravke v zalogi: Trinerjev Liniment za revmatizem, Trinerjev Cognac Sedative za prehlad, Trinerjev Antiputrin, ki je brezprimerno sredstvo za izpiranje ust in ran, itd. — Poizkusite jih!

VABILO

— na —

VESELICO IN VINSKO TRGATEV

katero priredi

Slov. socialistični klub št. 114, J. S. Z. dne 8. oktobra 1922

v Hrvatskem domu na 1331 Kirby Ave., DETROIT, MICH.

VSTOPNINA: za moške 35c, za ženske 25c. Začetek ob 2. uri popoldan.

Pozivljamo slovensko občinstvo da se te veselice vdeleži v obilnem številu. Vsakovrstne zabave ne bo manjkalo. Oče župan bo na svojem mestu s svojimi brhkimi viničarkami, ki bodo lovile tatove po vinogradu in kaznoval jih bo po pravnem, pristnem ameriškem običaju, to se pravi: manjši zločin, večja kazen.

Torej na svidenje dne 8. oktobra!

Za vsakovrstno postrežbo bo preskrbljeno. Odber.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodru-
ga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. zvezi, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva obzira delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč".—

VAZNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO SREDO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v društvu Frostomisleci, št. 87, SNPJ.
Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem povečate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Sedaj je čas, ako si hočete nabaviti najboljše californijsko ali newyorško

GROZDJE

Californijskega dobite lahko takoj, newyorškega pa v začetku oktobra. Za ysa, pojasnila se obrnite na

Martin Nemanich,
1900 W. 22nd St.,

CHICAGO, ILL.

Telefon Canal 0080.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAMFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Čitanje Proletarca bi delavcem veliko več zaleгло, če bi čitali mirno in prevdarili vse, kar čitajo, pa prečitali kakšen članek tudi po večkrat. Površno čitanje daje čitatelju napačne vtiske.

—IZNAJDITELJI—

V zadevi patentov se obrnite na uspešljive patentne odvetnike na naslov:

A. M. WILSON, INC.,
Patents,
314 Victor Bldg.,
WASHINGTON, D. C.

Našo SLOVENSKO knjigo, ki daje informacije o iznajdbah in patentih, vam bo na vašo željo poslana zastoj. Pišite pošto še danes.

NAROČNIKE,

Čim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnistva. S poslušnostjo nam prihranite delo in v enem pomagate listu, ki v čakanju te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

LAWNDALE CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Priporočila Slovincem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, srajc, klobukov, čepic, ovrtnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postrežba točna.

LOTE NA PRODAJ

na

93 St. in Euclid Ave.
(v bližini So. Chicage.)

Stavbišča se nahajajo na najlepšem prostoru. Prodajam jih po zmernih cenah.

ANTON PREŠERN,
Contractor and Builder,

1907 So. 61st Ave., Cicero,
ILLINOIS.
Tel. Clyde 1775-R

Zelim se seznaniti tudi z rojakom, ki bi imel primerno svoto kapitala in bi bil pripravljen stopiti z menoj v real estate business. Katerega veseli, na se mi javi telefonično ali pa osebno na zgorajnji naslov.

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran
platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek, 481 strani, lično vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, prva in druga številka	.05
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 str.	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Šenoa), broširana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevcenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Alešovca spisi), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČIČA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — Organizator.

Edini

Jugoslovanski pogrebni in balzamoval

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZORAVILA VZDRŽUJEJO ZORAVJE V DRUŽINAH.

Hude Bolečine

revmatične hitro olajšate, če rabite

**SEVERA'S
GOTHARDOL**

Zanesljivi liniment

Istotako uporaben je za izvinjenje, otekline, za otrpnelost, in ohromelost bolnih mišic ter udov.

CENA 30 IN 60 CENTOV
Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj hitro, zanesljivo in po nizkih cenah,

prodaja vozne listke za vse važne prekomorske linije, in

opravlja vse druge posle, ki so v zvezi s starim krajem.

Postrežba točna in solidna.

Edini slovenski pogrebni

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.